

2. Opis obszaru objętego LSR wraz z uzasadnieniem jego wewnętrznej spójności

2.1 Wykaz gmin wchodzących w skład LGD albo będących jej partnerami

Tabela 1 Wykaz gmin

Gmina	Identyfikator jednostki terytorialnego podziału	Typ gminy	Obszar [km ²]	Ilość miejscowości	Ilość mieszkańców	Zasięg administracyjny
Kąty Wrocławskie	022304 3	miejsko-wiejska	177	40	17 852	Baranowice-Bliż, Bogdaszowice, Cesarzowice, Czerńczyce, Gądów- Jaszgotle, Gniechowice- Stary Dwór, Górzycy, Kamionna, Kębłowice, Kilianów, Kozłów, Krzeptów, Małkowice, Mokronos Dolny, Mokronos Górny, Nowa Wieś Kącka, Nowa Wieś Wrocławska, Pełcznica, Pietrzykowice, Romnów, Rybnica, Sadków- Sadkówek, Sadowice, Samotwór, Skalka, Smolec, Sokolniki, Sońnica- Różaniec, Stoszyce, Strzeganowice, Szymanów, Wszemiłowice- Jurczyce, Wojtkowice- Krobielowice, Zachowice- Stradów, Zabrodzie, Zybiszów
Kobierzyce	022305 2	Wiejska	149	33	13 560	Bąki, Bielany Wrocławskie, Biskupice Podgórne, Budziszów, Chrzanów, Magnice, Cieszyce, Dobkowice, Domasław, Damianowice, Jaszowice, Kobierzyce, Królikowice-Nowiny, Krzyżowice, Księginice, Kuklice, Małuszów, Owsianka, Pełczyce, Pustków Wilczkowski, Pustków Żurawski, Rolantowice, Solna, Ślęza, Szczepankowice, Tyniec Mały, Tyniec nad Ślężą, Wysoka, Wierzbie, Żerniki Małe - Raclawice Wielkie, Żurawice
Święta Katarzyna	022308 3	Wiejska	98,57	23	12 073	Biestrzyków – Radomierzyce, Bogusławice, Groblice - Durok, Grodziszów, Iwiny, Kotowice, Łukaszowice, Mokry Dwór, Ozorzyce, Radwanice, Siechnice, Smardzów, Sulimów, Sulęcín - Szostakowice, Święta Katarzyna, Trestno - Blizanowice, Zacharzyce, Zębice, Żerniki Wrocławskie
Żórawina	022309 2	Wiejska	120	32	7 906	Bogunów, Bratowice-Zagródki, Galowice, Jaksonów, Jarosławice, Karwiany-Komorowice, Krajków, Mędłów, Milejowice, Mnichowice, Nowojowice, Nowy Śleszów, Okrzeszyce-Rynakowice, Polakowice, Przeclawice, Raclawice Małe, Rzeplin-Szukalice, Stary Śleszów, Suchy Dwór, Turów, Węgry-Brzeście-Marcinkowice, Wilczków, Wilkowice, Wojkowice, Żórawina, Żerniki Wielkie.

2.2. Uwarunkowania przestrzenne, geograficzne, przyrodnicze, historyczne i kulturowe.

2.2.1 Uwarunkowania przestrzenne i geograficzne

Powierzchnia: 554,57 km²

Położenie: Obszar LGD sąsiaduje od północy z miastem Wrocław od wschodu – z gminą Czernica i miastem Siechnice (powiat wrocławski), Oława i Domaniów (powiat oleśnicki), od południa z gminą Borów (powiat strzeliński), Jordanów Śląski, Sobótka (powiat wrocławski), od zachodu z gminą Mietków (powiat wrocławski), Kostomłoty i Udanin (powiat średzki, śląski).

Sąsiadujące inne Lokalne Grupy Działania z terenem LGD Lider A4 to: od wschodu – LGD Starorzecze Odry, od południa – LGD Ślązanie i LGD Gromik, od zachodu – LGD Szlakiem Granitu.

Geografia, klimat, bogactwa naturalne.

Geografia

Obszar Partnerstwa obejmuje środkową część Równiny Wrocławskiej, wchodzącej w skład większej jednostki fizjograficznej Niziny Śląskiej. Obszar charakteryzuje się słabo zróżnicowaną rzeźbą terenu. Obszar ma charakter nizinno-pagórkowaty, płaski, monotony o niewielkim zalesieniu. Przeważają tu wysokości 150- 200 m.n.p.m. Obszar przecinają rzeki Bystrzyca, Ślęza, Odra i Oława. Podłoże geologiczne stanowią piaski, żwiry, pospółki oraz ropy. Na terenie LGD występują gleby brunatne i bielcowe oraz czarne ziemie i mady. Planowane jest założenie Parku Krajobrazowego Dolina Odry i Oławy. Oś krajobrazowo-turystyczną stanowi natomiast Park Krajobrazowy Dolina Bystrzycy.

Klimat

Obszar LGD pod względem klimatycznym jest charakterystyczny dla regionu przedgórz z dominującym wpływem gór i słabym modyfikującym wpływem oceanicznym. Podstawowe parametry charakteryzujące warunki klimatyczne LGD to: średnia temperatura roku + 8,0⁰C

czas trwania zimy – 69 dni, czas trwania lata – 88 dni, liczba dni pogodnych – 55. Liczba dni z szatą śnieżną – 55-60, średnia wieloletnia suma opadów – ok. 600 mm, średnia prędkość wiatru – 3-3,5 m/s, dominują wiatry z kierunku zachodniego, południowego i południowo-zachodniego.

Gleby

Obszar LGD charakteryzuje się dużym arealem gleb urodzajnych. Gleby klasy I-III obejmują ok. 86 % powierzchni gruntów ornych terenu. Dominują gleby kwaśne i lekko kwaśne. Odczyn gleb wskazuje na konieczność wapnowania. W gminie Kąty Wrocławskie występują gleby brunatne i bielcowe oraz czarne ziemie. W obrębie gruntów ornych aż 97,3 % to gleby I– IV klasy. Na terenie gminy Kobierzyce występują czarne ziemie, gleby brunatne, pseudobielcowe i w dolinach rzecznych – mady. Udział gruntów urodzajnych, tj. klasy I – III wynosi 85,5 % powierzchni gminy. Czarne ziemie i mady występują głównie w gminie Święta Katarzyna. Lokalnie można spotkać również gleby bielicoziemne. Gleby klas I-III obejmują prawie 71 % arealów gruntów ornych gminy. W gminie Żórawina wykształciły się gleby brunatne i czarne ziemie. Gleby klasy I-III stanowią aż 92% powierzchni gruntów ornych gminy.

Bogactwa naturalne

Na terenie LGD rozpoznano znaczne zasoby piasków żwirów, pospółek oraz iłów. Większość z nich jest eksploatowana przemysłowo. Na terenie gminy Kąty Wrocławskie zinwentaryzowano 26 złóż kruszywa naturalnego, w tym m.in 16 złóż piasków, 4 złoża pospółek i 3 złoża iłów. Dwa złoża kruszywa naturalnego Siedlakowice I i Kilianów I są eksploatowane w części południowo-zachodniej gminy, natomiast w części południowej znajdują się złoża gliny i iłów do produkcji wyrobów ceramicznych m.in. Kąty Wrocławskie I, Sośnica, Zachowice. Natomiast na terenie gminy Kobierzyce występują surowce mineralne takie jak piaski drobno i średnioziarniste, żwiry, gliny i łupki kwarcytowe, a eksploatowane są dwa wyrobiska piasku: Rolantowice i Szczepankowice. Na terenie gminy Święta Katarzyna występują znaczne ilości gliny żwałowej oraz piasków i żwirów rzecznych. Żadne ze złóż nie jest eksploatowane. Na terenie gminy Żórawina nie odkryto złóż surowców na skalę przemysłową.

2.2.2 Uwarunkowania przyrodnicze

Łączna powierzchnia terenów leśnych LGD wynosi 2800 ha tj. 5,1 % powierzchni całego obszaru. Największy współczynnik zalesienia ma gmina Święta Katarzyna – 10,5% i gmina Kąty Wrocławskie – 7,5 %, natomiast gmina Kobierzyce ma 2,2 % a gmina Żórawina tylko 0,8 %. Gospodarka leśna prowadzona jest głównie przez Nadleśnictwo Miękinia i Oława.

Tereny LGD znajdują się w dorzeczu Odry i zlewni rzeki Ślęzy, Bystrzycy i Oławy. Rzeki te są uregulowane. Poza siecią naturalnych cieków obszar LGD przecinają liczne rowy melioracyjne. Główne dopływy rzek przebiegających przez LGD: Ślęza – Sławka, Czarna Sławka, Żórawka i Żalina, Bystrzyca – Strzegomka, Czarna Woda. Niewielkie stawy i oczka wodne znajdują się w wielu miejscowościach, m.in. w Tyńcu Małym - pow. 4,65 ha (gm. Kobierzyce), rejon Krobielowic (gm. Kąty Wrocławskie), rejon Pasterzyc (gm. Żórawina).

Na terenie LGD zlokalizowane są dwa zbiorniki przeciwpowodziowe, wchodzące w skład Wrocławskiego Węzła Wodnego: polder „Oławka” na rzece Oławka i polder „Blizanowice-Trestno” na rzece Odra.

Stan czystości wód płynących przez teren LGD nie jest zadowalający. Wg stanu na koniec roku 2006 rzeka Oława (Mokry Dwór w gm. Święta Katarzyna) niosła wody III klasy, rzeka Bystrzyca (poniżej ujścia Strzegomki – gm. Kąty Wrocławskie) – wody IV klasy, rzeka Strzegomka (ujście do Bystrzycy – gm. Kąty Wrocławskie) – wody klasy IV, rzeka Odra – III klasy. Na wpływ stanu czystości wód powierzchniowych na terenie LGD ma niezadowalający stopień skanalizowania terenów wiejskich oraz niski stopień świadomości ekologicznej

mieszkańców, czego skutkiem jest odprowadzanie ścieków komunalnych i rolniczych (gnojowica, odcieki z kompostowników) z pominięciem urządzeń oczyszczających lub uzdatniających.

Stan czystości powietrza na terenie LGD nie odbiega od średniej wojewódzkiej. Największymi emiterami podstawowych zanieczyszczeń powietrza są z gminy Kobierzyce – cukrownia „Pustków” w Pustkowie Żurawskim, „Cargill Polska” w Bielanych Wrocławskich, z gminy Święta Katarzyna – Elektrociepłownia Czechnica w Siechnicach, a gminy Żórawina – kotłownia zakładu rolnego w Wilczkowie. Innym źródłem zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego na terenie LGD jest emisja zanieczyszczeń komunikacyjnych. Najbardziej narażone na szkodliwe oddziaływanie komunikacyjne są tereny gminy Kąty Wrocławskie, Kobierzyce i Żórawina.

Formy ochrony przyrody

Na terenie LGD Lider A4 cenne obszary przyrodnicze objęto ochroną w formie jednego parku krajobrazowego, jeden obszar Natura 2000 oraz 11 drzew pomnikowych i głązów narzutowych.

Parki krajobrazowe

Park Krajobrazowy "Dolina Bystrzycy" (8570 ha). Powstał w 1998 roku. Celem ochrony jest część rzeki Bystrzycy oraz zbiornik Mietków jako obszary o bardzo wysokim wskaźniku różnorodności gatunkowej i liczebności organizmów żywych. Położony tylko częściowo na terenie LGD w gminie Kąty Wrocławskie.

Obszary Natura 2000

Specjalny Obszar Ochrony „Przeplatki nad Bystrzycą” (PLH020055) – gmina Kąty Wrocławskie. Obszar o powierzchni 834,57 ha. Celem ochrony jest obszar kluczowy dla zachowania populacji Euphydryas maturna w całej Polsce pd.-zach. – największa populacja w tym regionie (Malkiewicz, inf. ustna). Drugie co wielkości i jakości stanowisko łągów olchowo-jesionowych, priorytetowego typu siedliska 91E0 w Polsce pd.-zach. W kościele w Milinie notowano kolonię rozrodczą Myotis myotis, zaś w Maniowie – Barbastella barbastellus. Uregulowane koryto rzeki tworzy bardzo niekorzystne warunki do życia dla płazów i ssaków związanych z siedliskami rzecznyymi.

Specjalny Obszar Ochrony „Grądy Odrzańskie” (PLH020017) – gmina Święta Katarzyna. Obszar o powierzchni 19999,28 ha z czego tylko niewielka część jest na terenie LGD. Ochroną objęto odcinek Doliny Odry między Narokiem a Wrocławiem. Dolina pokryta jest lasami, łąkami, pastwiskami i polami uprawnymi. Jest to ostoja ptasia o randze europejskiej. Występują co najmniej 22 gatunki ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, 5 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). W okresie lęgowym obszar zasiedla co najmniej 1% populacji krajowej następujących gatunków ptaków: dzięcioł zielonosiwy, kania czarna (PCK), muchołówka białoszyla, czapla siwa; w stosunkowo wysokim zagęszczeniu występują: bocian biały, bocian czarny, kania ruda (PCK), trzmielojad, bielik (PCK), sieweczka rzeczna, srokosz i dzięcioł średni (C7).

Obszar Specjalnej Ochrony „Grądy w dolinie Odry” (PLH020017) – gmina Święta Katarzyna. Obszar o powierzchni 7673,65 ha z czego tylko niewielka część jest na terenie LGD. Obszar obejmuje kilka kompleksów leśnych w dolinie Odry pomiędzy Wrocławiem a Oławą. W obszarze znajduje się jeden z większych kompleksów leśnych (grądów i łągów) w dolinie Odry, wraz z terenami łąkowymi, charakteryzujący się też dużą różnorodnością siedlisk podmokłych. Łącznie zidentyfikowano tu 10 rodzajów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG i 20 gatunków z Załącznika II tej dyrektywy. Obszar jest kluczowy dla zachowania w regionie kumaka nizinnego, traszki grzebieniastej, modraszka nausithos, modraszka telejus, czerwończyka nieparka i kozioroga dębosza, z siedlisk zaś - łąk zmiennowilgotnych i łągów wiazowo-jesionowych. Szczególnie bogata jest roślinność wodna i mokradłowa. Na tym terenie znajduje się m.in. jedno z najlepiej zachowanych stanowisk kotewki orzecha wodnego Trapa natans w dolinie Odry.

Pomniki przyrody

Na terenie LGD ochroną objęto 11 drzew pomnikowych i głązów narzutowych. Na terenie Gminy Kąty Wrocławskie – 5 drzew (dęby szypułkowe), Kobierzyce – 3 drzewa (lipa drobnolistna, wiaź szypułkowy i dąb szypułkowy), Święta Katarzyna – 2 głązy narzutowe i Żórawina – 1 drzewo – dąb „Wilczek”.

Turystyka

Obszar gmin Święta Katarzyna, Żórawina, Kąty Wrocławskie, Kobierzyce leży pomiędzy Równiną Wrocławską a Przedgórzem Sudeckim i Masywem Ślęży, posiada charakter nizinny lub łagodny pagórkowaty. Na terenie partnerstwa istnieją sprzyjające warunki do uprawiania turystyki pieszej, rowerowej i konnej. Szanse dla rozwoju na tym obszarze stanowią bliskie położenie miasta Wrocławia oraz głównych tras komunikacyjnych. Słabymi stronami tego obszaru są przede wszystkim niewielka baza turystyczna, niewielka ilość funkcjonujących szlaków, brak tradycji uprawiania turystyki i słaba promocja istniejących walorów kulturowych i przyrodniczych, natomiast mocnymi stronami rozwijające się ośrodki jeździeckie, możliwość rozwoju kajakarstwa na rzekach Bystrzyca oraz Odra, bliskość

Masywu Ślęży, Zalewu Mietkowskiego, Parku Krajobrazowego „Doliny Bystrzycy” oraz Doliny Rzeki Odry. Działania turystyczne doskonale mogą zostać wsparte przez renowację trasy kolejowej: Wrocław- Kobierzyce- Sobótka- Świdnica, Wrocław- Kąty Wrocławskie- Jaworzyna Śląska, Wrocław- Żórawina- Niemcza, Wrocław- Święta Katarzyna- Opole. Zagrożeniami dla wizerunku turystycznego LGD mogą być duże zakłady i sklepy sieciowe a szczególnie ich wygląd, niewiedza na temat walorów turystyczno- przyrodniczych LGD mieszkańców aglomeracji wrocławskiej, napływ nowych mieszkańców do małych miejscowości wymagający ich rozbudowy i pomniejszenia obszarów atrakcyjnych turystycznie, identyfikowanie obszaru jako miejsca zurbanizowanego kojarzonego z funkcjami przemysłowo- handlowymi.

Świadczenie usług turystycznych opiera się głównie na kilku hotelach i gospodarstwach agroturystycznych i niewielu restauracjach.

Usługi noclegowe, pensjonaty, agroturystyka, wynajem pokoi, gospodarstwa ekologiczne.

Hotele, usługi noclegowe, pensjonaty

1. Hotel i restauracja "Pod Dębami", ul. Wrocławska 33, 071 311 70 06, www: www.poddebami.info, e-mail: poddebami@o2.pl
2. Hotel Hacjenda, ul. Władysława Broniewskiego 2, 55-010 Radwanice, tel. 71 311 40 26
3. Pałac Krobielowice, 55-080 Kąty Wrocławskie, tel./fax: (071) 316 66 48, (071) 316 61 14, e-mail: info@palackrobielowice.com, www.palackrobielowice.com.
4. CITI Sp. z o.o., ul. Osiedlowa 25, 55-011 Siechnice, tel. 71 311 53 42, www: www.noclegisiechnice.pl, e-mail: biuro@hotelsiechnice.pl
5. Hotel Azalia w Siechnicach
6. Energotel – Lucyna Klimientowicz, Gądów 15a
7. Hotel Bielany- ul. Klecińska 3, Bielany Wrocławskie
8. Lappo Hotel, ul. Polna 6 Biskupice Podgórne
9. Gościniec Pod Furą, ul. Kłodzka 4, Pustków Wilczkowski
10. Centrum Kształcenia Młodzieży, ul. Główna 2, Krzyżowice

Agroturystyka

1. Stadnina Koni Durok- agroturystyka, Durok 1, 55-010 Święta Katarzyna, tel.: 0 608 486 389, www.durok.vizz.pl
2. Gospodarstwo agroturystyczne, ul. Łąkowa 17, 55-011 Groblice, tel. 71 311 54 72
3. Gospodarstwo Agroturystyczne w Kotowicach u Bednarskich
4. Gospodarstw Agroturystyczne Leopold w Groblicach
5. Gospodarstwo Agroturystyczne, Ilnicki Kazimierz, Sadków, ul. Sadowa 12
6. Agroturystyka – Wioska Rekreacyjna, Andryszczyk Augusta, Zabrodzie 27,
7. Agroturystyka – Gospodarstwo Rolne „Szczęśliwa Rodzina”, Nowakowski Wieńczysław, Krzeptów, ul. Główna 1a,
8. „Zielone Sady” Gospodarstwo Agroturystyczne, Mirosław Głuszczyk – Zabrodzie 26

Gospodarstwa konne i ekologiczne

1. Stadnina Koni Durok, Durok 1, 55-010 Święta Katarzyna, tel.: 0 608 486 389, www.durok.vizz.pl
2. Ośrodek Jeździecki "RANCHO" ul. Bolesława Prusa 41 Groblice/Zębice Wrocławskie tel. 71 311 55 75 tel. kom. 509 273 369 www: www.rancho-g.pl, www.ranchogroblice.horsesport.pl,
3. Gospodarstwo Rolne i Pensjonat dla Koni w Chrzanowie
4. Stadnina Koni w Magnicach
5. Gospodarstwo Ekologiczne w okresie przystosowywania do produkcji ekologicznej – uprawa warzyw, ul. Chłopska 20, Smolec
6. Stadnina Koni w Krzyżowicach

Gastronomia

1. Zajazd Wiejski, ul. Z. Krasinskiego 17, 55-010 Ozorzyce tel.: 71 311 61 13, tel. kom.: 508 254 955, e-mail: zajazdwiejski@wp.pl
2. Karczma "Katarzyna", ul. Główna 28, 55-010 Święta Katarzyna, tel. 71 311 62 30
3. Restauracja "Pokusa", ul. Ciepłownicza 17, 55-011 Siechnice, tel. 71 311 50 85, www: www.wiatrowski.ctip.com.pl
4. Restauracja "PATIO", ul. Osiedlowa 25, 55-011 Siechnice, tel. 609 27 08 38
5. TOSTERIA - fast food, ul. gen. Świerczewskiego 45, 55-011 Siechnice, tel. 071 311 59 82
6. Radwanice „Zajazd Pod Dębami” – Radwanice, ul. Wrocławska 30 tel. 071 311 70 06
7. Zajazd Azyl, ul. Popietuszkki 26, 55-080 Kąty Wrocławskie, 071 72 23 093, www.azyl.wroclaw.pl,
8. Pizzeria Arrio, ul. Witosa, Kobierzyce.
9. „Karczma w polu”, Pełcznica 68 a,
10. Restauracja, ul. Łąkowa 7, Skalka,
11. „Alpi” s.c, ul. Dębowa 1, Sadków,
12. „Central Pub”, Rynek Ratusz 1, Kąty Wrocławskie,
13. „ALYKI” s.c, ul. Bukowa 1, Smolec, (071 316 16 76,
14. Restauracja „Relaks”, Pietrzykowice – autostrada,

15. „Roberto Duo”, ul. 1Maja 42/U1, Kąty Wrocławskie,

16. „Bar Kącik”, Kąty Wrocławskie Stacja PKP

Szlaki turystyczne

Szlaki turystyczne opisywanego obszaru związane są bezpośrednio z Masywem Ślęży i traktują go jako strefę łącznikową pomiędzy aglomeracją Wrocławską a Przedgórzem Sudeckim. Infrastruktura szlaków również znajduje się na niskim poziomie. Zauważany jest brak małej infrastruktury turystycznej (miejsc postojowych, biwakowych, wiat) oraz zagospodarowanych obszarów do rekreacji w sąsiedztwie zbiorników wodnych, starorzeczy i rzek. W chwili obecnej turyści swobodnie przemieszczają się przez ten obszar nie korzystając z żadnych usług. Szansą jest promocja istniejącego szlaku żółtego okalającego miasto Wrocław, jako jedyny przebiega przez wszystkie gminy wchodzące w skład LGD. Wyodrębnionymi szlakami nie powiązanimi z Masywem Ślęży są szlaki w gminie Kąty Wrocławskie, oraz szlaki rowerowe w gminie Święta Katarzyna. LGD posiada na swoim terenie dwa szlaki międzynarodowe pieszy VIA REGIA - Droga św. Jakuba i rowerowy EuroVelo 9- Szlak Bursztynowy. Pomimo tradycji konnych nie wyznaczono żadnego szlaku konnego, jedynie jedną ścieżkę konną w Krzyżowicach. Należy również wspomnieć o przyrodniczych i regionalnych ścieżkach edukacyjnych. Na tym obszarze znajduje się jedna taka ścieżka w gminie Święta Katarzyna. Pomimo ciekawych walorów przyrodniczo-kulturowych obszar nie posiada jednolitej i wyróżniającej się oferty turystycznej. W chwili obecnej wyznaczone szlaki gminne, regionalne i międzynarodowe nie stanowią spójnego systemu z rozpoznawalnym widocznym oznakowaniem. Prowadzone często wzdłuż tras komunikacyjnych nie zapewniają komfortu poruszania się użytkownikom. Trudnością jest również słabe zintegrowanie tras i szlaków z Wrocławiem tj. brak czytelnych oznakowań i tablic informacyjnych, dostępnych materiałów informacyjnych.

Szlaki piesze¹

Szlak niebieski: Wrocław Muchobór Wielki- Smolec- Sadków- Krobielowice- Zachowice- Siedlakowie- Kryształowice- Stary Zamek- Rogów Sobócki- Sobótka Dworzec PKP. Gmina: Kąty Wrocławskie.

Szlak zielony: Wrocław Leśnica- Samotwór- Bogdaszowice- Romnów- Małkowice- Sadowice- Kąty Wrocławskie- Dworzec PKP. Gmina: Kąty Wrocławskie

Szlak żółty- okalający Wrocław: Leśnica- Smolec- Tyniec Mały- Bielany Wrocławskie- Żerniki Wrocławskie- Święta Katarzyna- Czernica Wrocławska. Gminy: Kąty Wrocławskie, Kobierzyce, Żórawina, Święta Katarzyna.

Szlak żółty: Żórawina- Galowice- Wilczków- Jaksonów- Szczepankowice- Cieszyce- Solna- Olbrachtowice- Stary Zamek- Kunów- Świątniki- Strzegomiany- Sobótka. Gminy: Żórawina, Kobierzyce.

VIA REGIA - Droga św. Jakuba: Grodziszów, Zębice, Prawocin, Siechnice, Blizanowice, Trestno. Gmina: Święta Katarzyna.

Szlaki rowerowe²

Trasa A: Wrocław Gaj- Wrocław Ołtaszyn- Radomierzyce- Żerniki Wrocławskie- Smardzów- Święta Katarzyna- Siechnice- Blizanowice- Trestno- Wrocław Opatowice- Wrocław Nowy Dom- Wrocław- Bierdzany- Wrocław Rakowiec- Wrocław Tarnogaj- Wrocław Gaj- istnieją dwa warianty powrotów. Gmina: Święta Katarzyna.

Trasa B: Wrocław Gaj- Wrocław Tarnogaj- Wrocław Księża Małe- Wrocław Księża Wielkie- Wrocław Brochów- Wrocław Bieńkowie- Zachrzyce- Święta Katarzyna- Sulimów- Zębice- Groblice- Kotowice- Zakrzów- Kotowice- Siechnice- Blizanowice- Trestno- Wrocław Opatowice- Wrocław Nowy Dom- Wrocław Bierdzany- Wrocław Rakowiec- Wrocław Tarnogaj- Wrocław Gaj- istnieją dwa warianty powrotów. Gmina: Święta Katarzyna.

Kotowice- sieć szlaków. Gmina Święta Katarzyna.

Szlak niebieski: Wrocław Klecina- Zabrodzie- Nowa Wieś Wrocławska- Biskupice Podgórne- Tyniec Mały- Żerniki Małe- Krzyżowice- Królikowie- Wierzbice- Solna- Ręków- Stary Zamek- Kunów- Sobótka- Przełęcz pod Wieżycą- Wieżycza- Źródło Św. Jakuba- Źródło Ślęzan- Przełęcz Tapadła, Trakt Bolka- Źródło Św. Joanny- Góra Stolna- Przełęcz pod Wierzycą. Gmina: Kobierzyce.

¹ Opracowanie własne na podstawie Map Bliskie Okolice Wrocławia, wydawnictwa PLAN.

² Opracowanie własne na podstawie Map Bliskie Okolice Wrocławia, Powiat Dzierżoniowski, Ślęza i okolice wydawnictwa PLAN

Szlak czerwony: Wrocław Park Południowy- Śleza- Krwiany- Komorowie- Szukalice- Galowice- Wilczków- Pelczyce- Kuklice- Szczepankowie- Budziszów- Tyniec nad Ślązą- Wilczkowie- Nasławice- Sobótka-Przełęcz pod Wierzycą- Sady-Przełęcz pod Wierzycą. Gminy: Żórawina, Kobierzyce.

Szlakiem Doliny Rzeki Ślezy- Wrocław- Ołtaszyn Wzgórze Andersa- Wysoka- Krwiany- Szukalice- Galowice- Wilczków- Kuklice- Szczepankowie- Budziszów- Tyniec nad Ślązą- Pustków Wilczkowicki- Damianowie- Ręków- Nasławice- Sobótka. Długość: 49,6km. Gmina: Żórawina, Kobierzyce.

Szlakiem Pamiątek Architektury Sakralnej- Wrocław- Ołtaszyn Wzgórze Andersa- Śleza- Krwiany- Komorowie- Szukalice- Galowice- Pasterzyce- Jaksonów- Przeclawice- Tyniec nad Ślązą- Biskupice- Wilczkowie- Nasławice- Sobótka. Długość: 44,4km. Gmina: Żórawina, Kobierzyce. Gminy: Kobierzyce, Kąty Wrocławskie.

Szlakiem Pałaców- Sobótka- Kunów- Stary Zamek- Ręków- Solona- Wierzbice- Królikowie- Krzyżowice- Żerniki Małe- Tyniec Mały- Biskupice Podgórne- Nowa Wieś Wrocławska- Zabrodzie- Wrocław Klecina. Długość: 40,6 km. Gminy: Kobierzyce, Kąty Wrocławskie.

Szlakiem Nefrytów i Serpentytów- Wrocław Klecina- Zabrodzie- Cesarzowice- Zybiszów- Jaszgotle- Gądów- Nowa Wieś Wrocławska- Biskupice Podgórne- Małuszów- Krzyżowice- Gniechowice- Żurawice- Solna- Ręków- Nasławice- Świątniki- Księginice Małe- Przemiałów- Sulistrowice. Długość: 43,7km. Gminy: Kobierzyce, Kąty Wrocławskie.

Szlakiem Parków Podworskich- Wrocław Klecina- Zabrodzie- Nowa Wieś Wrocławska- Tyniec Mały- Żerniki Małe- Krzyżowice- Nowiny- Królikowie- Kobierzyce- Kuklice- Szczepankowie- Rolantowice- Dobkowie- Domianowice- Ręków- Nasławice- Świątniki- Księginice Małe- Przemiałów- Sulistrowice. Długość 51km. Gminy: Kobierzyce, Kąty Wrocławskie.

EuroVelo 9- Szlak Bursztynowy- Gdańsk - Poznań - Wrocław - Ołomuniec - Brno –Wiedeń- Graz- Maribor- Pula, Długość 2000 km. Gminy: Kąty Wrocławskie, Kobierzyce

Ścieżki dydaktyczne i konne

1. Historyczna Ścieżka Edukacyjna. Gmina: Święta Katarzyna. Powstała w wyniku realizacji projektu „Dwie Ścieżki Czasu”. Przedstawia najważniejsze punkty historyczne Miejscowości Święta Katarzyna, opiekuje się nią Gminne Centrum Kultury i Biblioteka w Świętej Katarzynie.

2. Krzyżowice- ścieżka konna. Ścieżka przechodzi przez drogi leśne i polne.

Ośrodki sportowo- rekreacyjne, kluby sportowe.

1. Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji, ul. Świerczewskiego 40, 55-011 Siechnice, e-mail: osir@sw-katarzyna.pl

2. Gminny Ośrodek Kultury Sportu w Katach Wrocławskich ul. Zwycięstwa 23, 55-080 Kąty Wrocławskie, Tel. 71 316 61 41, fax. 71 316 61 www.gokis.katywroclawskie.com, biuro@gokis.katywroclawskie.com.

3. Gminne Centrum Kultury i Sportu w Kobierzycach, ul. Ludowa 7, 55-040 Kobierzyce tel./fax (071) 311 12 00, tel. 311 18 52, gckis@kultura-kobierzyce.pl, www.kultura-kobierzyce.pl.

Baza turystyczna

Baza turystyczna pomimo bliskości miasta Wrocławia jest niewielka w 2006 roku wynosiła 33 630 osób. Taki wynik wskazuje na problemy dotyczące słabej promocji regionu lub znikomej liczby punktów usługowych. Pomimo niewielkiej liczby usługodawców możemy zauważyć jej zróżnicowany charakter. Usługi noclegowe świadczą hotele, pokoje gościnne, gospodarstwa agroturystyczne i gospodarstwa konne. Baza turystyczna nie powiązana jest z infrastrukturą turystyczną regionu. Rozkład obiektów nie ma związków z obszarami przyrodniczo atrakcyjnymi (PK Dolina Bystrzycy, Projektowany PK Doliny Odry i Oławy).

Podsumowując na terenie LGD funkcjonują cztery hotele, dziewięć gospodarstw agroturystycznych, cztery gospodarstwa jezdzieckie oraz osiem punktów gastronomicznych i jedno ekologiczne ubiegające się o rejestrację. Daje to łączną sumę 25 usługodawców świadczących usługi noclegowe i gastronomiczne. Infrastruktura turystyczna opiera się na pięciu szlakach turystycznych w tym szlaku międzynarodowym VIA REGIA- Droga Św. Jakuba. Warty wskazania jest szlak pieszy okalający Wrocław, który łączy wszystkie gminy wchodzące w skład LGD. Szlaki rowerowe w liczbie 11 są głównie szlakami łącznikowymi między Wrocławiem a Sobótką. Jedynie dwa z nich w gminie Święta Katarzyna są odrębnie powiązanymi szlakami z Wrocławiem. Podkreślić należy wagę międzynarodowych szlaków rowerowego Euro Velo 9- Szlak Bursztynowy i Szlakiem Św. Jakuba, które w przyszłości mogą stanowić międzyregionalne osie ruchu rowerowego. W obrębie obszaru LGD istnieją dwie ścieżki: historyczna i konna. Obszar posiada wyjątkowe tradycje sportowe, kontynuowane przez Ludowe Kluby Sportowe i inne tego typu organizacje, których łączna liczba na dzień dzisiejszy wynosi 52. Region pod względem turystycznym ma dużą szansę na rozwój. Działania w tym kierunku powinny skupić się na rozwoju infrastruktury turystycznej i wykorzystaniu jego jako łącznika między Wrocławiem i Ślążą, Doliną Odry i Doliną Bystrzycy, który powinien zatrzymywać turystów, zsięciowaniu działań promujących

turystykę oraz rozwój bazy gastronomiczno- noclegowej. LGD w swoim obszarze posiada również spławne rzeki dające możliwość organizowania spływów kajakowych oraz Park Krajobrazowy Dolina Bystrzycy w obrębie, którego można zbudować szeroką ofertę turystyczną dla przyrodników, wędkarzy i rowerzystów. Dodatkowym atutem obszaru są gospodarstwa konne jednak nie posiadają wytyczonych szlaków do uprawiania jazdy konnej. W chwili obecnej istnieją cztery gospodarstwa konne oraz trzy Kluby Jeździeckie, które w przyszłości mogą stanowić podstawę do rozwoju turystyki konnej tego obszaru. W obszarze działania LGD planuje się również utworzenie Parku Krajobrazowego Doliny Odry i Oławy. W celu rozwoju turystyki należało by nawiązać szeroką współpracę w tym zakresie z ościennymi LGD: Starorzecze Odry i Ślężanie. W przyszłości LGD Lider A4, Ślężanie i Starorzecze Odry mogą stworzyć jednolitą ofertę turystyczną dla mieszkańców aglomeracji Wrocławskiej. W ramach przygotowań do aplikowania o środki Unii Europejskiej w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2007-2013 gmina Święta Katarzyna wraz z gminami Czernica, Jelcz-Laskowice, Oława miejska, Oława wiejska, Powiatem Wrocławskim oraz Powiatem Oławskim podjęły się opracowania koncepcji subregionalnego produktu turystycznego w ramach *Subregionu Turystycznego Odra-wschód*. Głównym celem koncepcji jest dokonanie pogłębionej diagnozy potencjału turystycznego ww. obszaru oraz zidentyfikowanie inwestycji o charakterze infrastrukturalnym wspomagających jego rozwój. Podobną inicjatywę podjęły Gminy Żórawina oraz Kobierzyce i Kąty Wrocławskie w ramach *Subregionu Turystycznego Ślęza*.

2.2.3 Uwarunkowania historyczne i kulturowe

Przez dziedzictwo kulturowe rozumie się ogół dorobku społeczeństw w materialnym i niematerialnym wymiarze, wytworzonego w trakcie ich historycznego rozwoju i przekazywanego z pokolenia na pokolenie. Dziedzictwo kulturowe rozpatruje się w z reguły w powiązaniu z określonym obszarem, jako własność społeczną jego mieszkańców, budującą ich tożsamość. W opracowaniu pojęcie dziedzictwa historyczno-kulturowego zostało poszerzone o elementy historyczne poszczególnych gmin wchodzących w skład LGD.

Historia

Historię obszaru, ludzi, rozwoju można rozpatrywać jedynie w zależności i odniesieniu do sąsiedztwa. Na tym terenie wymownymi znakami historycznego i kultowego rozwoju są góra Ślęza i miasto Wrocław. Z prastarej nazwy rzeki i góry wywiedziono najpierw nazwę Ślęzan, jednego z plemion słowiańskich tu zasiedziały, a później - określenie wielkiego regionu nad górną i środkową Odrą, dla którego głównymi ośrodkami kultowymi były święta góra Ślęza oraz Wrocław. Położony między tak silnymi i trwałymi centrami teren ulegać im musiał tym bardziej, że wyróżniające go żyzne czarnoziemy powodowały nieprzerwanie od neolitu największe zagęszczenie osadnicze całego Śląska. Rozwój gospodarczy podwrocławskiego regionu znacząco mnożące się od połowy XII w wzmianki źródłowe o wsiach, a w wieku XIII - o ich lokowaniu na prawie niemieckim i o powstaniu miast.

Gmina Kąty Wrocławskie

Wiejska sieć osadnicza ukształtowana w średniowieczu, skazana na sąsiedztwo Wrocławia i jego dominację, aż do XIX w. prawie się nie rozwijała. Kąty Wrocławskie w 1297 r. otrzymały prawa miejskie. W sporządzonym w r. 1353 dla cesarza Karola IV spisie wsi księstwa wrocławskiego widnieją niemal wszystkie dziś istniejące miejscowości. W pierwotnych układach zabudowy wiejskiej najliczniej występuje typ ulicówki, druga w kolejności rozpowszechniania jest owalnica. Na wsi o wiele dłużej niż w miasteczkach przetrwały znaczne grupy ludności polskiej. Badania wykazały, że wiejskie zaplecze Wrocławia o wiele dłużej, niż dawniej sądzono, utrzymywało mowę polską. W najstarszym podziale administracyjnym teren między rzekami Bystrzycą a Oławą podporządkowany był

zapewne kasztelanom we Wrocławiu i Niemczy. Po dokonanych w końcu w. XIII podziałach Śląska terytorium to stanowiło trzon księstwa wrocławskiego, które w r.1327 stało się lennem czeskim, po śmierci ostatniego Piasta tej linii Henryka VI - bezpośrednio podległym koronie. Już w I połowie w. XIV zanikła w tym rejonie wielka własność książęca i aż do sekularyzacji w r.1810 większe posiadłości należały do biskupów i klasztorów wrocławskich. Przeważały jednak jedno lub parowioskowe majątności rycerzy i patrycjuszów Wrocławia. Budynki mieszkalne regionu, wiejskie i miejskie, wyjątkowo tylko sięgają swym pochodzeniem przed początek w. XIX. Najstarsze z domów mają formy neoklasycyzmu. Na wsi starsze domy nie przetrwały, przeważają zbudowane w w. XIX, murowane, często wzorowane na miejskich i dworskich. Charakterystycznym motywem krajobrazu podwrocławskich są kapliczki przydrożne i krzyże pokutne. W gminie Kąty Wrocławskie znajdują się: po północno-zachodniej stronie drogi do Kilianowa, na rozwidleniu dróg do Kątów Wrocławskich i Kilianowa. Są z granitu, należy je datować na okres średniowiecza, jakkolwiek zwyczaj ich ustawiania przetrwał na Śląsku do w. XIX. Już tylko w formie szczątkowego zabytku archeologicznego znajduje się na wzgórzu pod Kątami Wrocławskimi miejska szubienica z przełomu w. XVIII i XIX (cylindryczna kamiennie-ceglana podbudowa). Życie Śląska zmieniła zasadniczo I wojna światowa, mimo, że działania wojenne nie objęły ziem śląskich. Wojna spowodowała poważne zaburzenia w gospodarce prowincji. W pierwszych miesiącach 1945 r. Dolny Śląsk po wiekach powrócił do Macierzy.

Ważniejsze zabytki gminy Kąty Wrocławskie:

Kościóły: najstarszy zachowany zabytek - kościół parafialny pod wezwaniem św. Piotra i Pawła w Kątach Wrocławskich, wzniesiony w I poł. XV w. na miejscu wcześniejszego z 1302 r. Północna część muru to fragment dawnych obwarowań miejskich wzniesionych w I poł. XIV w. Kościół pod wezwaniem św. Michała Archanioła w Bogdaszowicach (XIV w.) i kościół pod wezwaniem Wniebowzięcia Pańskiego w Jaszkotlu (XV w.), kościół w Sośnicy z XV wieku.

Zabytki architektury dworskiej i pałacowej: Pałac w Krobielowicach sięga swoimi początkami lat 1570-1580. Obecnie odbudowany. Pałac posiada dziedziniec z krużgankami, marmurowe schody, kominki w pomieszczeniach, piękne arkady na słupach i kolumnach. Na południe od pałacu znajduje się staw i park. Pałac w Samotworze został wzniesiony w latach 1776-1781 według projektu K. G. Langhalsa. Wokół pałacu znajduje się park krajobrazowy ok. 3ha urządzony w końcu XVIII w., ale z zachowanym starszym drzewostanem, pałac w Kębłowicach z 1880 roku, barokowy pałac w Kamionnej (poł. XVIII w.)-ruina, pałac w Sadowicach z 1870 roku, Zabrodzie (Zweibrod) - pierwotnie był tu zameczek myśliwski Habsburgów, w latach 1872-73 zbudowano nowy pałac. Zburzony w trakcie oblężenia Wrocławia. Zachowały się zabudowania dworskie i 4 ha park ze stawem, ruiny zamku renesansowego w Smolcu (I poł. XVI w.).

Zabytki architektury miejskiej: z 1879 r. pochodzi ratusz miejski. Do jego płd. – wsch. części przylega wieża ratuszowa z 1613 roku.

Gmina Kobierzyce

Najstarsze ślady osadnictwa na terenie gminy pochodzą z czasów prehistorycznych. Bliskość Wrocławia, już od wczesnego średniowiecza spowodowała, iż tereny gminy pełniły funkcję najbliższego zaplecza rolniczego grodu, a potem podgrodzia i miasta. Utworzenie biskupstwa we Wrocławiu w 1000 roku i szybki rozwój miasta przyczyniły się do aktywizacji funkcji usługowej wobec miasta terenów dzisiejszej gminy. Stąd jedna z hipotez dotyczących pochodzenia nazwy zakłada, iż Kobierzyce pochodzą od „kobiernicy”, co miałyby związek albo z wytwarzaniem kobierców, albo z kobiercami zbóż. Obok położenia w sąsiedztwie Wrocławia, w przeobrażeniach i rozwoju ogromną rolę przypisać również należy położeniu w strefie starych traktów komunikacyjnych, wiodących ze wschodu na zachód i z południa na północ. Szczególnie ważny był trakt wiodący poprzez Bramę Kłodzką i przełęcz w rejonie Barda Śląskiego, którym znad Bałtyku do Imperium Rzymskiego przebiegał szlak bursztynowy. Drugi trakt prowadził ze wschodu, z Kijowa i pobrażę Morza Czarnego poprzez Kraków i Wrocław do Norymbergii i Pragi. Prawdopodobnie jego równoległą odnogę utożsamiać można w przybliżeniu z przebiegiem dzisiejszej autostrady. Przez kolejne stulecia tereny gminy przechodziły burzliwe dzieje. Okres wojen religijnych po powstaniu luteranizmu (wojna trzydziestoletnia 1618-1648) zakończył się tragicznie – wszystkie ówczesne osady zostały zniszczone. Następne wojny, w tym wojna siedmioletnia i wojny napoleońskie także spowodowały zniszczenia. Na początku XVII wieku tereny gminy stały

się własnością rodziny von Königsdorf. Po roku 1788 zbudowano siedzibę majątku w Kobierzycach. W 1945 roku Kobierzycy znalazły się ponownie w granicach Polski.

Ważniejsze zabytki gminy Kobierzycy:

Kościóły: gotycki kościół w Domaślawiu z I poł. XIII w.; późnogotycki kościół św. Andrzeja Apostoła z XVI w. w Bielanych Wrocławskich: murowany, jednonawowy kościół w Wierzbicach, zbudowany w stylu gotyckim w XV w. W połowie XVII wraz z przyległym cmentarzem ufortyfikowany, mur obronny zachował się do dziś. Na początku XVIII w. świątynię zbarokizowano. Z gotyckiego wyposażenia zachował się ołtarzowy tryptyk przedstawiający *Ostatnią Wieczerzę*; murowany kościół p.w. Wniebowzięcia NMP w Tyńcu Małym, zbudowany na początku XVI w. w stylu gotyckim, wnętrze barokizowane w II poł. XVIII w. Z czasów budowy pochodzi późnogotyckie sakramentarium z 1516. Na ołtarzu głównym najstarsza w Polsce figura Matki Boskiej Fatimskiej z 1936 roku; kościół komandorii joanistów w Tyńcu nad Ślężą, zbudowany przed 1189; w XVI wieku dobudowano do niego wieżę. Jest to najstarsza z zachowanych budowli historycznych w gminie Kobierzycy.

Zabytki architektury dworskiej i pałacowej: neorenesansowy pałac w Kobierzycach, obecnie siedziba władz gminy. W folwarku opodal pałacu powstało nowatorskie na owe czasy biodynamiczne gospodarstwo rolno-ogrodnicze, kładące nacisk na ochronę środowiska i zdrowe żywienie jako alternatywę rolnictwa przemysłowego; pałac w Wierzbicach, zbudowany na przełomie XVI/XVII w. w stylu renesansowym a rozbudowany na przełomie XVII/XVIII w.; barokowy pałac w Biskupicach Podgórnych z I poł. XVIII w., przebudowany i powiększony w wieku XIX. W latach 90-tych XX w. odnowiony i odrestaurowany przez prywatnego właściciela; pałac w Królikowicach przebudowany w stylu późnobarokowym, pałac klasycystyczny w Cieszcach; renesansowy dwór z XVI w. w Bielanych Wrocławskich. o konstrukcji szachulcowej, znacząco przebudowany w XIX w. oraz barokowy spichlerz z XVIII; ruiny barokowego pałacu w Solnej, figura św. Jana Nepomucena w Tyńcu nad Ślężą, jedna z najokazalszych na Śląsku, pochodząca z roku 1733.

Gmina Święta Katarzyna

Historia osadnictwa na terenie gminy sięga 4200 lat p.n.e. Pierwsze wzmianki o Świętej Katarzynie (łac. S. Katherine) pochodzą z 1257 r., zaś o Siechnicach (łac. Sechenice) z 1253 r. Tutaj dobra kuchenne posiadały zakony rycerskie szpitalników - joannici i krzyżowcy z czerwoną gwiazdą. W dobie podziału dzielnicowego Śląska teren gminy należał do księstwa wrocławskiego. Dokumenty historyczne nie odnotowują zniszczeń wojennych, aż do wojny trzydziestoletniej - kiedy to zniszczeniu uległa sama Święta Katarzyna. Przełom XIX i XX w. to szybki rozwój przemysłowy północnej części gminy (budowa w Siechnicach: huty, elektrowni i instytutu doświadczalnego). W latach 1945-47, tereny gminy zajęli przesiedleńcy z Kresów Wschodnich.

Ważniejsze zabytki gminy Święta Katarzyna:

Kościóły i budynki sakralne: kościół p.w. Św. Katarzyny Aleksandryjskiej z poł. XIII w. w Św. Katarzynie; kościół p.w. Matki Boskiej Niepokalanej w Trestnie z 1934 r., zbudowany w miejscu istniejącego tam od XVI w. drewnianego kościoła, neogotyckie zabudowania klasztoru i zakładu opiekuńczo-leczniczego, prowadzonego przez siostry ze Zgromadzenia Chrystusa Dobrego Pasterza w Św. Katarzynie, neogotycki budynek przedszkola, prowadzony przez siostry ze Zgromadzenia Św. Elżbiety (przełom XIX i XX w.) w Św. Katarzynie.

Zabytki architektury przemysłowej: budynki należące do huty i elektrowni z przełomu XIX i XX w.

Gmina Żórawina

Obszar gminy był zasiedlany od XII wieku. Nazwa pochodzi od gatunku leśnej jagody i stała się podstawą topograficznego określenia nazw rzecznych jak i miejscowych. Pierwsze zapisy nt. wsi pojawiły się w bulli papieskiej Hadriana IV w 1155 r. jako potwierdzenie własności biskupstwa wrocławskiego. Ok. 1300 r. powstała siedziba pańska, otoczony fosą zamek tzw. Wasserburg. Na przełomie lat 1428/29 w okolicy zjawili się husyci. W 1608 r. Żórawina otrzymała prawa miejskie z rąk cesarza Rzymu Rudolfa II. Ówczesny właściciel- Adam Hanniwald nigdy nie wprowadził ich w życie, brak jest też zapisu, że zostały cofnięte. XIX wiek to okres dynamicznego rozwoju. W 1870 r. Żórawina otrzymała połączenie kolejowe z Wrocławiem, co przyspieszyło dynamiczny rozwój, od 1897 powstają kolejno: fabryka cygar Karola Normanna, fabryka mebli Augusta Assiga i cukrownia.

Ważniejsze zabytki gminy Żórawina:

Kościóły i zabytki sakralne: kościół p.w. Św. Józefa Oblubieńca NMP w Żórawinie, kościół p.w. Św. Jadwigi w Węgrach, kościół p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego w Jaksonowie, kościół p.w. Narodzenia NMP w Turowie, kościół filialny p.w. Wniebowzięcia NMP w Wilczkowie, kościół filialny p.w. św. Katarzyny w Przeclawicach, zespół kościelny o charakterze obronnym, fortyfikacje ziemne, cmentarz warowny, kościół Św. Trójcy - perła manieryzmu w Żórawinie.

Cmentarze i zespoły cmentarne: mauzoleum rodowe w Bogunowie; cmentarz, mur cmentarny z bramą w Węgrach, Przeclawicach, Wilczkowie i Turowie.

Zespoły pałacowo – parkowe: park dworski w Bogunowie, pałac w Komorowicach, pałac w Galowicach, zespół pałacowy z parkiem w Żórawinie, dom ludowy w Żernikach Wielkich, zespół pałacowo – folwarczny w Polakowicach, Brześciu i Jaksonowie, park dworski w Nowym Śleszowie i Pasterzycach, ,

Zespoły dworsko – folwarczne: zespół dworsko – folwarczny i dwór z parkiem w Węgrach, zespoły folwarczne w Suchym Dworze, Bogunowie, Pasterzycach, Nowojowicach, Starym Śleszowie.

Krzyże pokutne: Bogunów, Jaksonów, Nowojowice, Przeclawie, Węgry, Wilczków.

Przejawy kultury niematerialnej

Obecnie na terenach wiejskich Dolnego Śląska kultywuje się lub raczej odtwarza pewne elementy kultury ludowej. Są to relikty właściwe dla poszczególnych grup ludności napływowej. Na obszar objęty diagnozą ludność przybyła głównie z terenu Kresów Wschodnich, głównie ze wsi i miasteczek województwa lwowskiego, tarnopolskiego i stanisławowskiego. Przybywali też osiedleńcy z Rzeszowszczyzny, Kielecczyny oraz centralnej Polski. Miejscowa ludność niemiecka została wysiedlona na teren Niemiec do roku 1947. Z wielu przyczyn w okresie powojennym zaprzepaszczone zostały wielowiekowy dorobek kulturowy przedwojennej, niemieckiej wsi dolnośląskiej, związany z tradycjami wiejskimi, obrzędowością, folklorem czy strojami ludowymi.

Zespoły ludowe

Najbardziej wyrazistym przejawem kultury folklorystycznej (czyli świadomym nawiązaniu do dawnych tradycji) jest działalność zespołów ludowych, pieśni i tańca, grup śpiewaczych. Przy czym zespoły wokalne i taneczne nie zawsze odpowiadają pojęciu kultury folklorystycznej, ponieważ posiadają różnorodny repertuar: od pieśni ludowych i biesiadnych, przez religijne po patriotyczne czy popularne. Na obszarze objętym diagnozą zespołów ludowych jest niewiele. Być może w najbliższych latach, podążając za ogólnokrajowymi tendencjami renesansu kultury wiejskiej, kolejne zespoły ludowe będą się reaktywować lub powstawać od nowa.

Zestawienie zespołów ludowych w poszczególnych gminach:

W gminie Kobierzyce działa Śpiewaczy Zespół Ludowy „Jarzębina”, którego pierwotna nazwa brzmiała „Pustkowianki”, od nazwy miejscowości, w której zespół działał od wielu lat. Obecnie zespół działa w ramach GCKiS, liczy 20 osób, które zarówno strojem jak i repertuarem nawiązują do ludowej kultury Dolnego Śląska. W gminie Święta Katarzyna działają: zespół „Kantata”, zał. 1994, w którego skład wchodzi 15 pań. W swoim repertuarze mają one, jak większość, pieśni religijne, patriotyczne, ludowe, korzeniami nawiązujące do pieśni kresowych, biesiadne oraz nawet kabaretowe, a dodatkowo zajmują się odgrywaniem scenek rodzajowych z życia wsi i gminy. Obok zespołu „Kantata” prężnie działa Kabaret Seniorów, który zajmuje się działalnością literacko – poetycką we wsi. W gminie Żórawina ani w gminie Kąty Wrocławskie nie działają typowe zespoły ludowe, jest natomiast sporo młodzieżowych zespołów wokalnie – instrumentalnych.

Stroje ludowe i obrzędowość wiejska

Odświętne stroje kobiece i męskie, które noszono na Dolnym Śląsku w XVIII i XIX w., inspirowane były głównie odzieżą miejską. Ich używanie zaczęło zanikać już pod koniec XIX wieku. Później podejmowano próby ich reaktywacji, niestety bezskutecznie.

Gmina Święta Katarzyna stworzyła niedawno tzw. „strój herbowy”, odwołujący się do stroju dolnośląskiego (zawiera fartuch i chustę na ramionach) oraz barw gminy, tj. czerwony żółty, biały i czarny. Na chuście i fartuchu występuje haft śląski. Podobny strój herbowy powstał dla miasta Siechnice w gminie Święta Katarzyna. Obecnie opracowywany jest „pierwiastek wschodni” stroju, odwołujący się do korzeni większości mieszkańców gminy. Podobnie powstał strój dolnośląski z elementami gminy Kobierzyce, który noszony jest przez członków zespołu „Jarzębina” oraz pracowników GCKiS w czasie większych uroczystości gminnych.

Diagnozowany obszar nie charakteryzuje się żadnymi typowo lokalnymi zwyczajami czy obrzędami. Zwyczaje i obrzędy dawne są kultywowane w niewielu już rodzinach diagnozowanego obszaru, ale dzięki inicjatywom ośrodków kultury mają szansę przetrwać (min. Topienie Marzanny, Noc Świętojańska, Katarzynki, Andrzejkki i Św. Mikołaj).

Produkt lokalny

Produkt lokalny, to wyrób rolny, spożywczy lub rzemieślniczy, wytwarzany na danym obszarze, przez lokalnych producentów (najczęściej mieszkańców, rolników) z surowców lokalnie dostępnych. Produkty lokalne winny wpisywać się w lokalny koloryt, poprzez odniesienie do tradycji, kultury oraz okoliczności przyrodniczych danego obszaru. Tradycje kultury wiejskiej stanowiąc mogą podłoże dla kreowania produktów lokalnych. Istotne jest, aby dany wyrób został, poprzez „wykreowanie”, jednoznacznie utożsamiony z danym terenem. Błędnym jest jednak utożsamianie produktów tradycyjnych z lokalnymi, mimo iż powstały na określonym terenie, jeśli nie posiadają cech wyróżniających - np. haft krzyżykowy, który nie posiada cech regionalnych (wyjątkiem na naszym terenie może być próba podejmowana przez rękodzielniczki z Siechnic (Gmina Święta Katarzyna) powrotu do tradycji haftu śląskiego). W gminie Święta Katarzyna, miejscu kojarzonym głównie z uprawami sadowniczo-ogrodniczymi produkuje się pomidory i ogórki, owoce sadownicze (Siechnice) kapusta kwaszona i ogórek kwaszony (Radwanice) winorośl i wino (Święta Katarzyna), Kultywacją i propagowaniem rękodzieła tradycyjnego, bez istotnych cech lokalnych, tj. hafty: krzyżykowy, richelieu, płaski, koronki, pisanki, kwiaty i ozdoby z bibuły itp. zajmuje się Klub Rękodzielników, skupiający ok. 60 osób. Ciekawym elementem kultury ludowej jest pojawienie się na diagnozowanym terenie dawnych haftów niemieckich, tj. praktycznie zapomniany haft symetryczny „hardynger”, mało znany haft wrocławski – płaski złożony z cienkich linijek czy haft dolnośląski. Gmina Żórawina, choć nie posiada kojarzonych ze swoim obszarem produktów lokalnych, ma potencjał tkwiący w nazwie do wykreowania takowych. W gminach Kąty Wrocławskie oraz Kobierzyce nie zaobserwowano dotychczas wyróżniających się produktów lokalnych. W gminie Święta Katarzyna reaktywowane zostało Koło Gospodyń Wiejskich w Kotowicach kultywujące tradycje wsi. W Gminie Kobierzyce powstaje Koło Gospodyń Wiejskich we wsi Szczepankowice, którego prowadzącą jest sołtys wsi. W gminach Kąty Wrocławskie i Żórawina nie powstało ani reaktywowało się do tej pory żadne Koło Gospodyń Wiejskich.

Współczesna działalność Domów Kultury i ośrodków upowszechniających kulturę

Krzewicielami kultury, w tym ludowej, na wsi są domy i centra kultury oraz ośrodki upowszechniania kultury. Współczesne ośrodki kultury, to nie tylko czytelnie, ale bogata oferta szkoleniowo – warsztatowo – rekreacyjna. Gminne i wiejskie ośrodki kultury na obszarze objętym diagnozą, poza zbiorami bibliotecznymi oferują inne ciekawe formy spędzenia wolnego czasu, organizują lub współorganizują imprezy wiejskie czy gminne, wielkanocne śniadania, wigilijne opłatki, spotkania z przedstawicielami świata kultury i sztuki, wieczorki z literaturą i poezją, muzyką, śpiewem, rzeźbą, malarstwem, hafciarstwem czy tkactwem. Ośrodki kultury pilnują pamięci o dawnych mieszkańcach i wydarzeniach w gminie, uczą młodzież i dzieci szacunku i przywiązania do przeszłości, historii, tradycji i do swojej małej ojczyzny, realizując liczne projekty, żywe lekcje historii, prelekcje oraz konferencje i interaktywne warsztaty, które służą budowaniu międzypokoleniowych pomostów. Bardzo często domy kultury wspierają istnienie wiejskich zespołów ludowych, teatrów dziecięcych, dofinansowują stroje, dekoracje, oraz wyjazdy na imprezy regionalne, przeglądy śpiewacze, targi i prezentacje zespołów ludowych. Dodatkowo do podwrocławskich gmin tj. Kąty Wrocławskie, Kobierzyce, Święta Katarzyna i Żórawina na przestrzeni ostatnich lat sprowadziło się i zamieszkało wielu artystów, przedstawicieli środowisk teatralnych, muzycznych, malarskich, którzy z chęcią angażują się w propagowanie kultury i sztuki wśród mieszkańców.

W gminie **Kąty Wrocławskie działa Gminny Ośrodek Kultury i Sportu**. W ramach GOKiS-u działają m.in. sekcje teatralne, muzyczne, plastyczne. Odbiorcami oferty ośrodka kultury są przede wszystkim dzieci i młodzież, którym ośrodek oferuje ciekawe formy spędzenia wolnego czasu, nabycia nowych umiejętności, odkrycia i wspierania talentu.

Organizuje również wiele imprez kulturalnych, we współpracy z władzami samorządowymi, w ramach których mieszkańcy mają szansę zapoznać się z repertuarem zespołów ludowych, tradycyjnymi pieśniami, strojami noszonymi dawniej, czy pożywieniem spożywanym na dawnych Kresach.

W gminie Kobierzyce funkcję tę pełni **Gminne Centrum Kultury i Sportu**. Prowadzi zajęcia w dziedzinie kultury w sekcjach tanecznych, tańca nowoczesnego, współczesnego, standardowego, sekcjach wokalnych – dziecięcych i młodzieżowych, muzycznych i instrumentalnych, teatralnych, językowej i plastycznej. Chętni mogą brać udział w zajęciach nauki gry na instrumentach, w tym pianinie, skrzypcach, gitarze, perkusji i wielu innych oraz rekreacji ruchowej w sekcjach: rytmiki, karate, pływakkiej, piłki nożnej, szachowej oraz modelarstwa samochodowego. Organizuje imprezy kulturalne, będące inicjatywą własną lub na zlecenie Gminy Kobierzyce: wieczory literackie, koncerty, przeglądy, festiwale, rajdy, wycieczki po regionie, wystawy, konkursy w różnych dziedzinach sztuki współczesnej i dawnej. W dziedzinie działalności bibliotecznej GCKiS prowadzi 8 ośrodków bibliotecznych, w których w sposób szczególnie kładzie nacisk na organizację działalności kulturotwórczej np.: wieczornice, wystawki, spotkania autorskie i poetyckie, konkursy i festiwale książek, pieśni i poezji oraz wydawniczej np.: tomik poetycko-plastyczny „Ja i Mój Świat” oraz kwartalnik –Biuletyn Kulturalno-Sportowy GCKiS. Podstawowym celem Gminnego Centrum Kultury i Sportu jest pozyskanie i przygotowanie społeczności lokalnej do aktywnego uczestnictwa w kulturze i współtworzenie jej wartości oraz upowszechnianie i promocja kultury lokalnej w regionie, kraju i za granicą.

W gminie **Święta Katarzyna** działa **Gminne Centrum Kultury** z siedzibą w Siechnicach. GCK posiada swoje placówki – m.in. 6 bibliotek, które choć podlegają pod GCK w Siechnicach, posiadają pełną autonomię co do oferty kulturalnej skierowane do mieszkańców. Dodatkowo każda z bibliotek posiada swoją specyfikę i realizuje program w oparciu o temat wiodący, np. historyczny czy związany z tradycją miejscową. Poza bibliotekami w gminie Święta Katarzyna prężnie działają Klub „Relaks” w Siechnicach, oraz kluby w Radwanicach, Żernikach Wrocławskich, Świętej Katarzynie oraz świetlica w Groblicach. Każde z nich podejmuje działania aktywizujące mieszkańców swoich małych społeczności, dając możliwość atrakcyjnego spędzenia wolnego czasu niedaleko od domu.

W gminie Żórawina kulturą zajmuje się **Gminne Centrum Kultury**. Organizuje cykliczne imprezy kulturalne, tj. przeglądy i festiwale, imprezy związane z ważnymi rocznicami, wystawy wielkanocne i bożonarodzeniowe, na których eksponowane są tradycyjne ozdoby świąteczne, wykonane przez uczniów, spotkania (np. opłatkowe, czy przy akompaniamencie płyt winylowych), imprezy sportowe i plenerowe.

Zestawienie bibliotek, świetlic wiejskich i środowiskowych w poszczególnych gminach:

Kąty Wrocławskie: jedyna biblioteka publiczna znajduje się w Kątach Wrocławskich. Kobierzyce: Biblioteka wchodzi w skład Gminnego Centrum Kultury i Sportu. Składa się z : biblioteki centralnej w Kobierzycach, filii bibliotecznych w Bielanych Wrocławskich, Tyńcu Małym, Wierzbicach, Jaszowicach, Pustkowie Wilczkowskim, punktów bibliotecznych w Tyńcu n/ Ślężą i w Pustkowie Żurawskim. Święta Katarzyna: biblioteka w Siechnicach oraz podległe jej autonomiczne biblioteki w Świętej Katarzynie, Radwanicach, Groblicach, Żernikach Wrocławskich oraz Kotowicach. Żórawina: Gminna Biblioteka Publiczna w Żórawinie, filie biblioteczne w Rzepilnie i Węgrach. Świetlice prowadzą działalność opiekuńczo-wychowawczą na terenie wsi oraz wynajem sal na imprezy okolicznościowe. Kąty Wrocławskie: 25 świetlic, Kobierzyce: 16 świetlic wiejskich w tym Gminne Centrum Kultury i Sportu prowadzi działalność w ramach świetlic profilaktyki środowiskowej w 10 ośrodkach świetlicowych wg autonomicznych programów profilaktyczno-wychowawczych. Święta Katarzyna: 3 świetlice, Żórawina: 10 świetlic.

Imprezy lokalne

Historię i tradycję regionu, zwyczaje i obrzędy dawne są kultywowane w niewielu rodzinach diagnozowanego obszaru ale dzięki inicjatywom samorządów, ośrodków kultury, poprzez organizację imprez plenerowych i spotkań, skierowanych głównie do mieszkańców, będących jednak coraz częściej ciekawą ofertą dla turystów, gdyż organizowanym imprezom towarzyszy coraz większy rozmach i nagłośnienie w mediach. Imprezy lokalne winny

również podkreślać to, co dla danego regionu ważne i wyjątkowe – wydarzenie z przeszłości, specyficzna uprawa, wyjątkowa roślina, postać, kultura czy historia lokalna.. Na diagnozowanym obszarze imprez o silnym lokalnych charakterze jest mało. Dominują obchody świąt patriotycznych, rocznicowych, kościelnych i rolniczych.

Zestawienie imprez organizowanych lub współorganizowanych przez ośrodki kultury wg gmin:

Kąty Wrocławskie: konkurs wiedzy o regionie „Rekreacyjna Szóstka”, obchody dni Kątów Wrocławskich, obchody rocznicy wybuchu II wojny światowej, obchody dnia Odzyskania Niepodległości, ponadto wernisaże miejscowych artystów ,spotkania z literaturą, Dożynki Gminne, Ogólnopolskie Zimowe Spotkania Taneczne, spotkania z kombatantami, dla uczczenia rocznic: 3 maja, 1 września, 11 listopada oraz coroczne spotkania opłatkowe mieszkańców z władzami,

Kobierzyce: przedsięwzięcia przeznaczone dla mieszkańców gminy: Mikołaj Dzieciom (Dar Serca), eliminacje gminne, powiatowe i rejonowe Dolnośląskiego Konkursu Recytatorskiego, Gminny Konkurs Recytatorski dla uczniów szkół podstawowych, konkurs plastyczno-literacki „Ja i mój świat”, Dolnośląski Festiwal Teatrów Amatorskich-ARLEKIN, Zadaszki Muzyczne, Poetyckie Walentynki, Święto Obojga Płci, Kobierczyka Liga Mistrzów o Puchar Wójta Gminy Kobierzyce-Turnieje Piłki Nożnej Drużyn Młodzieżowych GCKiS, Wiosenne i Jesienne Ogólnopolskie Eliminacje Mistrzostw Polski w Modelarstwie Samochodowym, Turniej Tańca Towarzyskiego o Puchar Wójta Gminy, Weekend w Kobierzycach-„Jadą Wozy Kolorowe”, Kobierczyki Konkurs Samochodowy, Gminne Dożynki – Święto Chleba (w tym przegląd twórczości ludowej i prezentacje ludowej kultury i rzemiosła Gminy Kobierzyce), Wieczornica z okazji Odzyskania Niepodległości, Święto Wojska Polskiego oraz festyny wiejskie: Pustkowskie Granie Na Ludowo, Magnickie Malwy, Muzyka Świata w Bielanych Wrocławskich, Wysockie Baby, Wierzbickie Augustynki i wiele innych.

Święta Katarzyna: Estrada młodych talentów, " Teraz my" - spotkanie młodych artystów, Spotkanie autorskie z artystami (pisarzami, muzykami, rzeźbiarzami), Przegląd teatrzyków dziecięcych "Bom-Bel", konkurs recytatorski, dożynki gminne, festyny wiosenne i letnie, piknik historyczny „plebejskie harce”, festyn sołecki „noc świętojańska”, „ręką-dzieło” – galeria twórców ludowych, imprezy rocznicowe (święto uchwalenia Konstytucji 3-maja, Dzień Niepodległości), spotkania i wystawy wielkanocne i bożonarodzeniowe (tradycyjne potrawy i rękodzieło obrzędowe).

Żórawina: Przeglądy i konkursy: Gminny Przegląd Jasełek (styczeń), Gminny Konkurs Recytatorski (marzec) - jest to gminny etap Powiatowego Konkursu Recytatorskiego odbywającego się we Wrocławiu, Gminny Konkurs Piosenki (marzec) - konkurs muzyczny mający na celu wyłonienie młodych, utalentowanych wokalistów, którzy mają możliwość udziału w dalszych etapach konkursu piosenki oraz występów na imprezach okolicznościowych, Gminny Przegląd Form Teatralnych (kwiecień) - impreza o charakterze konkursu, szkolne zespoły teatralne przedstawiają różnorodne formy prezentacji teatralnej m.in. etudy teatralne, przedstawienia pantomimiczne, kukielkowe i inne. Imprezy rocznicowe: Światowy Dzień Książki połączony z kiermaszem książek i spotkaniami z mecenasami kultury u pisarzami (kwiecień), dożynki gminne (sierpień) - tradycyjna impreza plenerowa o charakterze ludowym, Obchody Dnia Niepodległości (listopad) - uroczystość o charakterze patriotycznym, połączona ze spotkaniem kombatantów. Ponadto festyny, pikniki historyczne, spotkania bożonarodzeniowe i wielkanocne.

2.3 Ocena społeczno – gospodarcza, w tym potencjału demograficznego i gospodarczego obszaru oraz poziomu aktywności społecznej.

2.3.1 Potencjał demograficzny

Gminy regionu zamieszkuje 53049 w roku 2006 mieszkańców przy czym najlicniejsza gmina to Kąty Wrocławskie (17852), najmniej osób mieszka w gminie Żórawina (7906). Potencjał demograficzny na przestrzeni analizowanego okresu ulega korzystnym zmianom. We wszystkich gminach w okresie 2002-2006 nastąpił wzrost ludności największy w gminie Święta Katarzyna (+1026) i Kąty Wrocławskie (+998). Ogółem populacja 4 gmin w ostatnich latach zwiększyła się o 3077 mieszkańców.

Obszar charakteryzuje się stosunkowo wysoką jak na obszary wiejskie gęstością zaludnienia. Najwyższy wskaźnik w gminie Święta Katarzyna 140 os./km², następnie Kąty Wrocławskie 102os./km², Kobierzyce 92 os./km² i Żórawina 66 os./km² przy średniej krajowej 122 os./km² i dla woj. dolnośląskiego 145 os./km².

Tabela 2 Stan ludności³

L.p.	Gmina	2002	2003	2004	2005	2006	2002 – 2006
1.	Kobierzyce	12335	12386	12711	13014	13560	+ 897

³ Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych GUS /www.start.gov.pl/bdr_n/, 2006

2.	Kąty Wrocławskie	16854	16990	17223	17516	17852	+998
3.	Żórawina	7750	7795	7857	7856	7906	+ 156
4.	Św. Katarzyna	12705	12879	13076	13259	13731	+ 1026
5.	Razem	49644	50050	50867	51645	53049	+ 3077

Na stan ludności bezpośredni wpływ ma saldo migracji i przyrost naturalny. W trzech opisywanych gminach: Kąty Wrocławskie (+312), Kobierzyce (+68), Święta Katarzyna (+454) jest dodatni w ruchu wewnętrznym a ujemny w gminie Żórawina (-7).

Podobne wskaźniki odnoszą się do: przyrostu naturalnego są dodatnie dla Kątów Wrocławskich (51), Kobierzyc (36) i Świętej Katarzyny (33), ujemne zaś dla Żórawiny (-2).

Tabela 3 Saldo migracji⁴

Gmina	W ruchu wewnętrznym					Zagranica				
	2002	2003	2004	2005	2006	2002	2003	2004	2005	2006
Kobierzyce	275	89	109	86	68	0	0	1	1	- 5
Kąty Wrocławskie	133	158	248	260	312	- 2	- 5	1	-11	-27
Żórawina	30	- 10	19	- 2	- 7	0	3	1	0	- 8
Św. Katarzyna	140	218	179	203	454	- 12	- 3	- 5	- 2	-15

Tabela 4 Przyrost naturalny⁵

Gmina	2002	2003	2004	2005	2006
Kobierzyce	25	- 4	6	- 3	36
Kąty Wrocławskie	7	- 17	- 16	44	51
Żórawina	- 2	- 26	- 6	- 10	- 2
Św. Katarzyna	4	-41	23	- 18	33

W strukturze wiekowej mieszkańców dominuje ludność w wieku produkcyjnym przy czym największy udział tej grupy występuje w gminie Święta Katarzyna (67,1%) a najmniejszy w gminie Kąty Wrocławskie (65,1%).

Wszystkie gminy charakteryzuje niski udział ludności w wieku poprodukcyjnym a wysoki w grupie przedprodukcyjnej co przy dodatnim wskaźniku przyrostu naturalnego i dodatnim wskaźniku migracji aż w 4 analizowanych gminach świadczy o bardzo korzystnym i rozwojowym potencjale demograficznym. Przy negatywnych zjawiskach występujących na obszarach wiejskich w wielu rejonach kraju i województwa dolnośląskiego, obszar LGD omija ten problem. Wzrost populacji spowodowany osiedlaniem się mieszkańców Wrocławia tworzy stabilne podstawy do rozwoju gmin stanowiąc zdecydowanie mocną stronę.

Tabela 5 Struktura ludności⁶

Gmina	Wiek przedprodukcyjny %	Wiek produkcyjny %	Wiek poprodukcyjny %
	2006	2006	2006
Kobierzyce	21,9	66,1	12,02
Kąty Wrocławskie	21,2	65,1	13,6
Żórawina	20,2	66,4	13,4

⁴ Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych GUS /www.start.gov.pl/bdr_n/, 2006

⁵ Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych GUS /www.start.gov.pl/bdr_n/, 2006

⁶ Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych GUS /www.start.gov.pl/bdr_n/, 2006

Św. Katarzyna	19,2	67,1	13,8
----------------------	------	------	------

2.3.2 Poziom zatrudnienia i lokalny rynek pracy.

Na obszarze LGD w analizowanym okresie obserwuje się stały spadek poziomu bezrobocia. Największa dynamika nastąpiła w ostatnich latach. W roku 2006 stopa bezrobocia dla powiatu wrocławskiego obejmującego gminy obszaru Lidera A4 wynosiła 11,1% przy średniej dla województwa dolnośląskiego 16,6%, a w 2007 analogicznie 9,8 % i dla województwa dolnośląskiego 14,6 %. Był to jeden z najniższych wskaźników dla powiatów województwa dolnośląskiego.

Bezrobocie obniża się zgodnie z tendencjami krajowymi także w liczbach bezwzględnych. W analizowanym okresie liczba bezrobotnych spadła o 1029 osoby. Największy spadek (775) nastąpił w gminie Kąty Wrocławskie a najmniejszy w gminie Żórawina (155). W strukturze bezrobotnych zdecydowanie przeważają kobiety (60,7% ogółu bezrobotnych) oraz osoby z wykształceniem zasadniczym, gimnazjalnym i niższym. Największą grupę stanowią osoby długotrwale bezrobotne często uchylające się lub niezainteresowane podjęciem pracy. Dzięki lokalizacji wielu dużych i znaczących ekonomicznie przedsiębiorstw w strefach aktywności gospodarczej oraz sąsiedztwu Wrocławia problem bezrobocia na terenie LGD Lider A4 jako zjawisko dotyczy tej grupy mieszkańców, która nie posiada odpowiednich kwalifikacji lub też podlega wykluczeniu ze względu na niechęć do stałego zatrudnienia lub trudną sytuację życiową.

Tabela 6 Stan bezrobocia⁷

lata	powiatu %		woj. dolnośląskiego %		Krajowa %	
	2006	2007	2006	2007	2006	2007
Powiat wrocławski	11,1	9,8	16,6	14,6	14,5	12

Tabela 7 Bezrobotni w gminach⁸

Gmina	Ogółem			Mężczyźni			Kobiety			2004 - 2006
	2004	2005	2006	2004	2005	2006	2004	2005	2006	
Kobierzyce	810	771	458	380	370	182	430	401	276	- 352
Kąty Wrocławskie	1 436	1 254	661	668	551	227	768	703	434	- 775
Żórawina	552	525	397	267	251	159	285	274	238	- 155
Św. Katarzyna	823	716	476	400	341	215	423	375	261	- 347

Według danych statystycznych na obszarze LGD zatrudnionych było 14554 osób, w tym więcej mężczyzn niż kobiet. Na terenie gmin Kobierzyce i Święta Katarzyna więcej osób zatrudnionych jest w przemyśle i budownictwie niż usługach rynkowych i nierynkowych. Natomiast w gminach Kąty Wrocławskie i Żórawina zdecydowanie więcej osób pracuje w usługach niż w przemyśle i budownictwie.

Zwraca uwagę dobrze rozwinięty sektor prywatny reprezentowany przez 4840 podmioty gospodarcze. Przeważają podmioty prowadzone przez osoby zatrudniające do 9 osób – jest

⁷ Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych GUS /www.start.gov.pl/bdr_n/, 2006

⁸ Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych GUS /www.start.gov.pl/bdr_n/, 2006

ich ogółem 3823 i jak na obszary wiejskie duża ilość spółek handlowych także z udziałem kapitału zagranicznego (476). Najwięcej podmiotów zlokalizowanych jest na terenie gminy Kąty Wrocławskie (1556) oraz Święta Katarzyna (1395).

W ostatnich latach widoczny jest we wszystkich analizowanych gminach stały wzrost ilości podmiotów gospodarczych. Małe podmioty gospodarcze prowadzą przede wszystkim działalność handlową, budowlaną, produkcyjną, transportową.

Tabela 8 Pracujący wg działań gospodarki⁹

Gmina	Ogółem		Z liczby ogółem		
	ogółem	w tym kobiety	przemysł i budownictwo	usługi rynkowe	usługi nierynkowe
Kobierzyce	7 361	3 262	4 093	2 676	428
Kąty Wrocławskie	3 941	1 579	1 985	1 178	648
Żórawina	703	368	144	270	187
Św. Katarzyna	2 549	1123	1 316	369	419

Funkcje wiodące w gospodarce regionu pełnią duże zakłady przemysłowe zlokalizowane na terenie stref aktywności gospodarczej głównie w gminie Kobierzyce i Święta Katarzyna.

Bardzo dogodnie położenie wymienionych gmin przy autostradzie A4 i ważnych drogach krajowych oraz węzle komunikacyjnym aglomeracji wrocławskiej spowodowało lokalizację:

- Specjalnej Strefy Ekonomicznej TSS Europarki Wisłosan w Biskupicach Podgórnym, podstrefa Wrocław-Kobierzyce. Na terenie 280ha w ostatnich latach powstały zakłady produkcyjne międzynarodowych koncernów: LG, Philips LGD oraz poddostawcy LG Electronics, Toshiba i inne. W strefie działa 13 firm;

- Gminnej Strefy Aktywności Gospodarczej w gminie Święta Katarzyna. Jest to wydzielony obszar w mieście Siechnice, uzbrojony o pow. 80 ha z wjazdem z drogi krajowej nr 94 Wrocław – Opole. Na terenie Strefy działają m.in. firmy: Parker, Harmifin, Thyssen Polimer, Centrum Logistyczne Grupy Phoenix. W roku 2008 zostaną zakończone budowy kolejnych inwestycji.

Należy także podkreślić znaczenie Węzła Bielańskiego graniczącego bezpośrednio z Wrocławiem przez który przebiega autostrada A4. To jeden z największych i najbardziej znanych w Polsce obszarów inwestycyjnych. Już w latach 90 – tych ulokowały się tu duże przedsiębiorstwa produkcyjne Cadbury Wedel Polska, Cargill, Pepsi – Cola General Bottlers, Prologis Central Europa oraz handlowe: Castorama, Ikea, Tesco, Obi, Auchan, MediaMarkt, Leroy Merlin. Dzięki przyciągnięciu inwestorów powstało tysiące miejsc pracy a bezrobocie spadło w całym regionie przylegającym do aglomeracji Wrocławskiej. Wymienione przedsiębiorstwa także zatrudniają mieszkańców gmin LGD dzięki czemu bezrobocie nie stanowi tu poważnego problemu społecznego.

Inne wiodące firmy funkcjonujące na terenie gmin LGD: Elektrociepłownia Czechnica w Siechnicach należąca do zespołu Elektrociepłowni Wrocław, Przedsiębiorstwo Produkcji Ogrodniczej „Siechnice” Sp..Z o.o. , Zakład Produkcji Wody w Mokrym Dworze Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji we Wrocławiu, ARAJ Przedsiębiorstwo Produkcyjno Wdrożeniowe – Kąty Wrocławskie, Cedo – Kąty Wrocławskie, Grupa Schneider – Kąty Wrocławskie, Tibnor.

⁹ Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych GUS /www.start.gov.pl/bdr_n/, 2006

Należy również wspomnieć o inwestycjach na terenie gminy Żórawina w Węźle Krajków- jest to centrum logistyczne firmy Skalski Logistic.

Bardzo intensywnym inwestycjom gospodarczym towarzyszy rozwój budownictwa mieszkaniowego który ma wpływ na aktywizację gospodarczą mieszkańców. Jedną z większych tego typu inwestycji jest budowa osiedla mieszkaniowego w Karwianach – Komorowicach dla 4500 osób.

Na terenie gminy Kobierzyce i Kąty Wrocławskie funkcjonują organizacje wspierające rozwój podmiotów gospodarczych. Są to: Stowarzyszenie Przedsiębiorców Gminy Kobierzyce z siedzibą w Bielanach Wrocławskich oraz Stowarzyszenie Przedsiębiorców Kąteckich z siedzibą w Kątach Wrocławskich.

2.3.3 Rolnictwo

Gminy LGD niegdyś typowo rolnicze zmieniają swoje funkcje w kierunku przemysłowym. Dostępność miejsc pracy w dużych zakładach powstających od lat 90 – tych na terenie gmin LGD powoduje odchodzenie od działalności rolniczej wielu mieszkańców. Jest to typowa tendencja dla gmin wiejskich otaczających dużą aglomerację gdzie intensywne procesy gospodarcze i społeczne przekształcają tradycyjne źródła utrzymania ludności wiejskiej.

Obszar charakteryzuje się bardzo dobrymi warunkami do produkcji rolnej. Łagodny klimat i długi okres wegetacji, nizinne położenie oraz wysoko urodzajne gleby klas od I do III stwarzają świetne warunki do wysokowydajnej produkcji rolnej.

Gleby najlepszych klas obejmują ok. 86% powierzchni gruntów ornych terenu LGD przy czym największa powierzchnia gleb (92%) klas I – III występuje w gminie Żórawina. Przeważające uprawy to zboża, kukurydza, buraki, rzepak, ziemniaki. Pomimo tak dobrych warunków do produkcji na terenie LGD dominuje rozdrobniona struktura gospodarstw rolnych. Aż 6656 gospodarstw ma powierzchnię do 5ha co stanowi 81% ogółu gospodarstw. Tylko 22 gospodarstwa rolne mają areał powyżej 100ha. W ostatnich latach obserwowane jest zjawisko zwiększenia liczby gospodarstw do 5 ha i zmniejszenie gospodarstw o powierzchni 15ha. Powodem jest wzrost zainteresowania osadnictwem na terenie LGD i powiększenie liczby działek siedliskowych.

Na terenie LGD głównie w gminie Kąty Wrocławskie prowadzona jest produkcja sadownicza zlokalizowana we wsiach Samotwór, Cesarzowice, Mokronos Górny i Dolny i Nowa Wieś Wrocławska. Są tam prowadzone sady jabłoniowe i brzoskwiniowe. W Żernikach Wielkich prowadzona jest wielkotowarowa hodowla trzody chlewnej Instytutu Zootechniki z Krakowa. Cechą charakterystyczną gmin LGD są istniejące zakłady przetwórstwa rolno – spożywczego (piekarnie, masarnie, gorzelnie, przetwórstwo soków) oraz jednostki prowadzące usługi dla rolnictwa (skupy zbóż).

Na terenie Kobierzyc funkcjonuje od 1945 znany ośrodek nasiennictwa Przedsiębiorstwo Hodowli Roślin w Kobierzycach natomiast w Siechnicach Przedsiębiorstwo Produkcji Ogrodniczej prowadzące na wielu hektarach pod szkłem uprawy warzyw i kwiatów. Kobierzyce znane są z tradycji rolnictwa biodynamicznego. W 1925r. przebywał tu Rudolf Steiner twórca tej filozofii, który prowadził wykłady na temat zasad prowadzenia biodynamicznych upraw.

2.3.4 Poziom wykształcenia i dostęp do edukacji

Struktura wykształcenia ludności LGD na podstawie danych ze spisu powszechnego z 2002r. przedstawia się nieznacznie lepiej niż na terenie innych gmin wiejskich. Około 7,7% ludności ma wykształcenie wyższe przy średniej krajowej 4-5% natomiast ponad połowa ludności 60,6% ma wykształcenie zawodowe, podstawowe, gimnazjalne i niepełne podstawowe (w kraju 56%), szczególnie w grupie wiekowej powyżej 50-tego roku życia.

Dane te ulegają zmianom dzięki wzrostowi poziomu wykształcenia osób młodszych i nowych mieszkańców osiedlających się na terenie gmin. Bezpośrednie sąsiedztwo dużego ośrodka szkolnictwa wyższego jakim jest Wrocław powoduje że młodzież ma szansę na zdobycie lepszego wykształcenia niż rodzice. Dzięki dobrze zorganizowanemu systemowi oświaty, dobrze wyposażonym placówkom oraz wysokiemu poziomowi przygotowania kadry nauczycielskiej dzieci i młodzież mają możliwość zakończenia edukacji na poziomie gimnazjalnym, potem mogą kontynuować naukę w blisko położonych szkołach średnich Wrocławia lub też w Zespole Szkół w Krzyżowicach.

Na terenie gmin funkcjonują następujące placówki oświatowe:

- Gmina Kąty Wrocławskie - 7 Szkół Podstawowych, Przedszkola- 2, Zespół Szkolno – Przedszkolny, 4 Gimnazja;
- Gmina Kobierzyce – Szkoła Podstawowa, Gimnazjum, Gminny Zespół Szkół, Zespół Szkół w Krzyżowicach;
- Gmina Św. Katarzyna – 4 Szkoły Podstawowe, Gminne Gimnazjum, 2 przedszkola oraz Szkoła Podstawowa w Kotowicach prowadzona przez Caritas Archidiecezji Wrocławskiej;
- Gmina Żórawina- 5 Zespołów Szkolno – Przedszkolnych, Gimnazjum Gminne.

Sieć dostosowana jest do aktualnej i prognozowanej sytuacji demograficznej. Część placówek jest nowa, część po gruntownej modernizacji. Uczniowie z reguły mają dostęp do boisk sportowych, sal gimnastycznych, mogą korzystać z szerokiej oferty zajęć dodatkowych od kół tanecznych, sportowych, plastycznych po teatralne i językowe.

Wspierani są również uczniowie znajdujący się w trudnej sytuacji rodzinnej. Gminy Kobierzyce i Żórawina uruchomiły programy stypendialne dla tej grupy.

2.3.5 Aktywność organizacji pozarządowych

Na terenie diagnozowanych gmin działa zróżnicowana ilość organizacji pozarządowych. Najwięcej na terenie gminy Kąty Wrocławskie i Kobierzyce. Najliczniej reprezentowane są kluby sportowe zajmujące się upowszechnianiem kultury fizycznej, biorące udział w rozrywkach ligi amatorskiej (głównie piłka nożna) oraz uczniowskie kluby sportowe (sekcje judo, siatkówki, piłki nożnej).

Szczególnym uznaniem cieszy się klub Piłki Ręcznej Gminy Kobierzyce, który dwukrotnie wziął udział w Finałach Mistrzostw Polski Młodziczek, wychowanki mają osiągnięcia w I lidze kobiet i reprezentacji Polski.

Kolejnym rodzajem aktywności są Ochotnicze Straże Pożarne działające w każdej gminie oraz stowarzyszenia i koła emerytów i rencistów, stowarzyszenia osób niepełnosprawnych, towarzystwa przyjaciół dzieci. W gminie Kąty Wrocławskie swoją aktywność zaznaczają stowarzyszenia działające na rzecz rozwoju miejscowości i propagowania działań ekologicznych. Cechą charakterystyczną jest brak aktywnych Kół Gospodyń Wiejskich które nie znalazły swojego miejsca w warunkach specyficznej podmiejskiej kultury i aktywności społecznej mieszkańców tego obszaru. Wyjątkiem jest reaktywowane koło Gospodyń Wiejskich w Kotowicach w gminie Święta Katarzyna. Wszystkie gminy wspierają organizacje pozarządowe poprzez dotacje w formie ogłaszanych konkursów w ramach programów współpracy jednostek samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi. Głównie są to dotacje do organizacji imprez, zakupu sprzętu i bieżącej działalności.

Interesującą formą promocji aktywności sektora pozarządowego jest Mapa Aktywności Lokalnej realizowana w gminie Kobierzyce. Mapa jest dokumentem opisującym różne formy aktywności i osiągnięć poszczególnych organizacji wraz ze wskazaniem adresów kontaktowych; jest corocznie aktualizowana a informacje są dostępne na stronie internetowej gminy.

Różnorodne formy, wspierania sektora pozarządowego z obszaru LGD zaowocowały dużą aktywnością w obszarze sportu i kultury fizycznej i pożarnictwa. Brakuje organizacji sprawnych, działających poza sferą sportową, mających zaplecze organizacyjne i personalne, zdolnych do korzystania z różnych źródeł finansowania, nie nastawionych roszczeniowo. Potrzebne wsparcie liderów, animatorów życia społecznego w poszczególnych miejscowościach lub działających na rzecz określonych grup społecznych (niepełnosprawnych, osób starszych itd.)

Zestawienie organizacji pozarządowych:

- **Gmina Kąty Wrocławskie**
 - Stowarzyszenie Przedsiębiorców Kąteckich
 - Stowarzyszenie „Pomocna Dłoń”
 - Fundacja Barbary Piaseckiej – Johnson
 - Związek Stowarzyszeń „Cicha Dolina”
 - Stowarzyszenie Kultury Fizycznej Kątecki Klub Koszykówki „Polkąty Maximus”
 - Klub Sportowy MOTOBI Bystrzyca Kąty Wrocławskie
 - Ludowy Zespół Sportowy „Ambrozja Bogdaszowice”
 - Ludowy Klub Sportowy Casina Cesarzowice
 - Stowarzyszenie Przyjaciół Gniechowic
 - Ludowy Klub Sportowy „Błękitni” Gniechowice
 - Ochotnicza Straż Pożarna w Gniechowicach
 - Stowarzyszenie pomocy Dzieciom Niepełnosprawnym „Idźmy Razem”
 - Stowarzyszenie „Rycerski Klub Golfowy Krobielowice”
 - „Klub Miłośników Małkovic”
 - Fundacja „Przedzskolaki”
- **Gmina Kobierzyce**
 - Stowarzyszenie Klubów Sportowych
 - Klub Piłki Ręcznej Gminy Kobierzyce
 - Gminny Klub Sportowy Kobierzyce
 - Międzyszkolny Uczniowski Klub Sportowy „Błękitni”
 - Klub Sportowy „Polonia Bielany”
 - Ludowy Klub Sportowy „Polonia Jaszowice”
 - Uczniowski Klub Sportowy „Bielik”
 - Klub Jeździecki „Tarant”
 - Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych i Chorych „SONICH”
 - Zakład Opiekuńczo – Lecznicy w Wierzbicach
 - Stowarzyszenie Krzewienia Abstynencji i Trzeźwości – „ISKRA”
 - Towarzystwo Przyjaciół Gminy Kobierzyce
 - świetlice profilaktyczne
 - Stowarzyszenie Rolników Gminy Kobierzyce
 - Stowarzyszenie Sołtysów Gminy Kobierzyce
 - Stowarzyszenie Przedsiębiorców Gminy Kobierzyce
 - Związek Wędkarski
 - Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych i Chorych „SONICH”
 - Zakład Opiekuńczo – Lecznicy w Wierzbicach
- **Gmina Św. Katarzyna**
 - Stowarzyszenie Emerytów, Rencistów i Inwalidów w Siechnicach
 - Ochotnicza Straż Pożarna w Świętej Katarzynie
 - Ochotnicza Straż Pożarna w Siechnicach
 - Ochotnicza Straż Pożarna w Sulimów
 - WTK Śleza Lux-Truck Siechnice
 - Europejski Klub Sportowy „Kolektyw” Radwanica
 - Ludowy Klub Sportowy „Energetyk” w Siechnicach
 - Ludowy Klub Sportowy „Orzeł” w Świętej Katarzynie
 - Ludowy Klub Sportowy „Szaluna 1970” w Zębicach
 - Ludowy Klub Sportowy „Olimpia” w Żernikach Wrocławskich
 - Towarzystwo Sportowe MPWiK w Mokrym Dworze
 - Ludowy Klub Sportowy "Odra" w Kotowicach
 - Ludowy Klub Sportowy "WODOCIAGI" w Mokrym Dworze
 - Koło PZW Zacisze w Siechnicach.
 - Ludowy Klub Sportowy "Sokół" w Świętej Katarzynie
 - Siechnicki Klub Karate w Mokrym Dworze
 - Uczniowski Klub Sportowy "RELAKS" przy Gimnazjum w Siechnicach
- Uczniowski Ludowy Klub Sportowy w Sadkowie
- Uczniowski Klub Sportowy „Orzeł” Sadków
- Ochotnicza Straż Pożarna w Małkowicach
- Stowarzyszenie „TU i TERAZ”
- „Ekologiczny Komitet Społeczny Budowy Infrastruktury Osiedla Ekologicznego Smolec”
- Ludowy Klub Sportowy „Sokół”
- Uczniowski Klub Sportowy „Tygrysy”
- Ochotnicza Straż Pożarna w Smolcu
- Stowarzyszenie „Krzyś”
- Klub jeździecki „Selena”
- Klub Sportowy Tytan Strzeganiowice
- Ochotnicza Straż Pożarna w Zachowicach
- Klub Sportowy LZS Zachowice
- Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Wsi Zachowice i Okolic
- Klub Sportowy „PUMA” Pietrzykowice
- Ludowy Klub Sportowy Sadowice
- Stowarzyszenie Krzewienia Abstynencji i Trzeźwości – „ISKRA”
- Towarzystwo Przyjaciół Gminy Kobierzyce
- świetlice profilaktyczne
- Ochotnicza Straż Pożarna Kobierzyce
- Ochotnicza Straż Pożarna Pustków Wilczkowski
- Ochotnicza Straż Pożarna Pustków Żurawski
- Młodzieżowa Drużyna Sportowa – Pożarnicza przy OSP Kobierzyce
- Gminne Koło Związku Emerytów i Rencistów
- Gminne Koło Kombatantów, Sybiraków i Więźniów Politycznych
- Stowarzyszenie Na Rzecz Dziecięcej Działalności Twórczej i Na Rzecz Sztuki
- Stowarzyszenie „DRZWI DO EUROPY”
- Towarzystwo Przyjaciół Dzieci

Lokalna Strategia Rozwoju LGD Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania na rzecz zrównoważonego rozwoju
Gmin Kąty Wrocławskie, Kobierzyce, Święta Katarzyna, Żórawina – Lider A4”

▪ **Gmina Żórawina**

- Fundacja Gallen
- OSP Żórawina, Węgry, Jaksonów, Rzeplin
- Fundacja „Serce – Na pomoc chorym i potrzebującym dzieciom”
- Lokalne kluby sportowe:
- Ludowy Klub Sportowy „Iskra” Węgry
- Luks Żórawina
- Uczniowski Klub Sportowy Żórawina
- Klub Sportowy „Magnat” Karwiany
- Ludowy Klub Sportowy „UNIA” Jaksonów
- Klub Sportowy „Falko” Rzeplin
- Ludowy Klub Sportowy Stary Śleszów
- Gminny Klub Sportowy Żórawina

2.4 Specyfika obszaru

2.4.1 Specyfika geograficzna i środowiskowa

Obszar LGD położony na Równinie Wrocławskiej charakteryzuje się nizinny i płaskim krajobrazem o mało zróżnicowanej rzeźbie terenu i słabym zalesieniu.

Obszar zaliczany do najcieplejszych rejonów w Polsce, ma łagodny klimat o długim okresie wegetacji 220-230 dni oraz gleby wysokiej urodzajności wykształcone w dolinach rzecznych. Cały region położony jest w dolinach dwóch największych rzek Dolnego Śląska na północnym wschodzie Odry i równolegle płynącej Oławy, na zachodzie Bystrzycy lewobrzeżnego dopływu Odry a w środku doliny Ślęzy. Od północy obszar domyka aglomeracja Wrocławska a od południowego zachodu Przedgórze Sudeckie z masywem Ślęzy.

Pozornie nieurozmaicony krajobraz przy bliższym poznaniu wyróżnia się ważnymi walorami związanymi z dolinami rzeki Odry, Oławy, Bystrzycy i Ślęzy.

Rzeka Bystrzyca to przykład urozmaiconej dobrze zachowanej doliny rzecznej z licznymi zabagnionymi starorzeczami, porośnięty prawie w 40% kompleksem leśnym o najwyższych walorach przyrodniczych łągiem jesionowo – wiązowym oraz grądem o wysokim runie. Rzeka ze względu na swoje walory chroniona jest w formie Parku Krajobrazowego „Doliny Bystrzycy” i obszaru Natura 2000. Podobnie wysokie walory przyrodnicze posiada projektowany Park Krajobrazowy Odry i Oławy ciągnący się w stronę Jelcza – Laskowic a na terenie LGD obejmujący okolice Siechnic i Kotowic z ciekawymi starorzeczami i lasami łągowymi. Tu znajdują się również obszary Natury 2000 „Grądy Odrzańskie” i „Grądy w Dolinie Odry” z dobrze zachowanym ekosystemem podmokłych łąk i łągów wierzbowo – topolowych. Niską powierzchnię zalesień rekompensują liczne parki zabytkowe o ciekawych kompozycjach krajobrazowych w różnym stanie zachowania. Najwięcej jest ich w gminie Kąty Wrocławskie (28) i Kobierzyce (16).

Dolina Ślęzy stanowi ważny walor krajobrazowy i wykorzystywana jest chętnie jako miejsca do biwakowania w okolicy Komorowic i Marcinkowic.

Dolina Odry uznane przez Wrocławian miejsce wycieczek rowerowych i pieszych może w przyszłości przy lepiej przygotowanej infrastrukturze zaoferować system tras i ścieżek tworzących ciekawą propozycje wypoczynku w otoczeniu przyrody. Podobnie Dolina Bystrzycy obecnie słabo znana i rozpropagowana.

2.4.2 Specyfika historyczna i kulturowa

Początki historii tego obszaru to ślady osadnictwa pochodzące z czasów prehistorycznych, najstarsze odkryte na terenie gminy Święta Katarzyna 4200lat p.n.e.

Bliskość Wrocławia spowodowała że teren gmin był bezpośrednio związany z historią miasta pełniąc rolę zaplecza rolniczego i usługowego. Ogromną rolę w rozwoju tego obszaru odegrało położenie w strefie starych traktów komunikacyjnych wiodących ze wschodu na zachód – trakt z Kijowa i pobraższy Morza Czarnego przez Kraków i Wrocław do Norymbergii i Pragi oraz szlak bursztynowy biegnący znad Bałtyku do Imperium Rzymskiego.

Od XIII wieku ziemie stanowiły trzon księstwa wrocławskiego, od XIV wieku posiadłości należały do biskupów, klasztorów wrocławskich, rycerzy i patrycjuszów miejskich.

Okres wojen religijnych 1618-1648, wojen napoleońskich dokonał znacznych zniszczeń i zahamował rozwój obszaru. XIX i XX wiek to rozwój majątków ziemskich i szybki rozwój przemysłowy w miejscowości Siechnice i Żórawina.

Elementy historii materialnej specyficzne dla tego obszaru to:

- jedno z najstarszych świątyń na Dolnym Śląsku – kościół komandorii Joannitów w Tyńcu nad Ślężą zbudowany ok. 1189 r. oraz kościół Katarzyny Aleksandryjskiej z ok. 1257r. otoczony wraz z cmentarzem murem obronnym położony w Świętej Katarzynie oraz kościół Św. Trójcy z Żórawinie z XIII wieku także pełniący funkcje obronne i otoczony fosą- perła manieryzmu europejskiego;
- duże nasycenie zabytkami kultury pałacowej i dworskiej, najokazalsze to zespół pałacowy w Krobielowicach, pałac w Samotworze, Kobierzycach, Biskupicach Podgórnym, dwór Lewaldów w Świętej Katarzynie, pałac w Komorowicach. Większość zespołów otoczona założeniami parkowymi nieraz kilkunastohektarowymi. Zabytkowych założeń parkowych na terenie LGD jest aż 64 co stanowi jedno z większych skupisk na Dolnym Śląsku;
- zabytki średniowiecznej jurysdykcji karnej na Śląsku – kilkanaście malowniczych krzyży pokutnych stojących na rozstajach dróg, w lasach, przy murach kościelnych oraz pręgierz w Żórawinie, z późniejszego okresu miejska szubienica której szczątki znajdują się na wzgórzu pod Kątami Wrocławskimi;
- ciekawe zabytki rozwijającej się kultury przemysłowej z których najciekawsze formy architektoniczne to budynki elektrociepłowni Czechnica z początku XX wieku.
- wymienione walory kultury materialnej wymagają lepszego wyeksponowania i wkomponowania w szerszą ofertę turystyczną regionu. To szczególnie ważne ponieważ mieszkańcy tego obszaru zachowali niewiele form kultury niematerialnej. Nieliczne zespoły ludowe, rzemiosło artystyczne, kulinaria są przejawami bardziej obecnych potrzeb niż kultywowania tradycji przesiadleńców czy tradycji przedwojennych.

2.4.3 Specyfika społeczna i gospodarcza

Obszar LGD Lider A4 od czasów historycznych do współczesnych rozwija się w powiązaniu z aglomeracją wrocławską. Związki te dotyczą uwarunkowań przestrzennych oraz gospodarczo – społecznych i wyróżniają ten region zdecydowanie pozytywnie na tle innych obszarów wiejskich Dolnego Śląska. Gminy które jeszcze na początku lat 90-tych miały charakter typowo rolniczy dzięki szeregu inwestycjom stworzyły kilkanaście tysięcy miejsc pracy w sektorze przemysłowym i handlowym dając zatrudnienie mieszkańcom nie tylko Wrocławia ale i całego regionu. Rolnictwo które niegdyś było głównym źródłem utrzymania miejscowej ludności stało się miejscem pracy dla niewielkiej liczebnie grupy. Specyficzne dla tego obszaru zjawiska to:

- odchodzenie od rolnictwa; dla wielu mieszkańców gospodarstwo rolne jest tylko dodatkowym niewielkim źródłem dochodów. Znaczna część mieszkańców znajduje zatrudnienie w przemyśle i usługach a wieś staje się miejscem zamieszkania, gdzie nigdzie pełniąc również funkcje infrastruktury społecznej;
- region ma najniższe wskaźniki bezrobocia w skali Dolnego Śląska. Nie występuje tu zjawisko wysokiego i ukrytego bezrobocia charakterystyczne dla wielu wsi oddalonych od aglomeracji miejskich;
- część wsi pełni funkcje podmiejskich osiedli z rozwiniętym budownictwem jedno- i wielorodzinnym, gdzie obok mieszkańców zakorzenionych od kilkadziesiąt lat funkcjonują „osiedleńcy” z miasta słabo utożsamiający się ze środowiskiem lokalnym;
- inwestycje w infrastrukturę techniczną, bazę edukacyjną w połączeniu ze spokojem i wiejskością powodują, że obszar ten stał się atrakcyjny pod względem zamieszkania, a wyznaczone w planach zagospodarowania tereny będą przyciągały nowych mieszkańców z Wrocławia co wpłynie pozytywnie na sytuację demograficzną obszaru;

- szybko zachodzące zmiany społeczne i gospodarcze powodują że mieszkańcy mają rozbudzone aspiracje cywilizacyjne nie zawsze współgrające z rzeczywistymi możliwościami gmin.

Cechą charakterystyczną dla obszaru jest również duża ilość małych podmiotów gospodarczych zainteresowanych rozwojem w kierunku usług i wytwórczości. Przedsiębiorczość mieszkańców w przypadku stworzenia odpowiednich warunków może zaowocować aktywnością w tworzeniu usług i produktów opartych o zasoby regionu. Obecna oferta turystyczna jest ograniczona poprzez słabą bazę noclegową, gastronomiczną, brak sieci szlaków, punktów postojowych czy odpowiedniego oznakowania w terenie. Niewątpliwym potencjałem do wykorzystania jest dobra baza sportowa i ciekawa oferta imprez o tym charakterze. Również spora różnorodność organizacji pozarządowych przy odpowiednio ukierunkowanym wsparciu może zaowocować większą aktywnością na polu lokalnym.